

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Trávení volného času dětí z pohledu rodinného prostředí

Vypracoval: Michaela Leskovcová
Vedoucí práce: Mgr. Martina Blažková

České Budějovice 2022

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 30. 3. 2022

.....

Michaela Leskovcová

Velké poděkování směřuji k vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Martině Blažkové za nasměrování, odborné rady, ochotu, vstřícnost a velmi užitečnou, inspirativní a obohacující výuku v průběhu studia, připomínky a též podporu v průběhu vypracovávání bakalářské práce. Také velice děkuji za oponenturu této práce Mgr. Richardu Macků, DiS., Ph.D.

ABSTRAKT

Leskovcová, M., *Trávení volného času dětí z pohledu rodinného prostředí*. České Budějovice 2022. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. Martina Blažková.

Klíčová slova: volný čas, rodina, dítě

Tato práce se zaměřuje na vyhodnocení, zda má rodinná situace význam v trávení volného času dětí. Teoretická oblast stručně představuje fenomén volný čas, soustřeďuje se na vymezení pojmu rodina a rozpracovává pohled na dítě mladšího a staršího školního věku. Snahou je propojit jednotlivé oblasti problematiky tak, aby bylo zřejmé, že spolu souvisí a společně téma práce ovlivňují. V empirické části je představen základní výzkumný problém, tato část se také zamýšlí nad výzkumnými otázkami a cílem šetření. Zabývá se metodami výzkumu, analýzou dat a v závěru hodnotí naplnění cíle. V konečné fázi se soustřeďuje na vliv rodinného prostředí v kontextu volného času dětí.

ABSTRACT

Leskovcová, M., *Children`s leisure time from the perspective of the family environment*. České Budějovice 2022. Bachelor thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Education. Head of thesis Mgr. Martina Blažková.

Key words: leisure time, family, child

This thesis focuses on the evaluation of the family situation and if it has importance to how children spend their free time. The theoretical part briefly presents the leisure time phenomenon, it concentrates on the specification of the term family and analyses the perspective of a child at a younger age and in older school age. An effort is to connect each area of the issue to make it apparent that they are all connected and all influence the thesis` topic. In the empiric part, the fundamental problem is presented. This part also thinks deeply about the research question and the target of the survey. It focuses on research methods, data analysis, and by the end of the thesis, it evaluates the fulfilment of the goal. The final part is focused on the influence of the family environment in the context of children`s leisure time.

OBSAH

- 1 ÚVOD
- 2 TEORETICKÁ ČÁST
 - 2.1 **Volný čas**
 - 2.1.1 Specifika volného času
 - 2.1.2 Porozumění volnému času
 - 2.1.3 Výchova ve volném čase
 - 2.1.4 Výchova k volnému času
 - 2.1.5 Funkce volného času
 - 2.1.6 Volný čas jako ukazatel životního stylu
 - 2.1.7 Hrozby volného času
 - 2.2 **Rodina**
 - 2.2.1 Definice rodiny a její podoby
 - 2.2.2 Specifika rodiny
 - 2.2.3 Funkce rodiny
 - 2.2.4 Funkce výchovy a její role v rodině
 - 2.2.5 Typy rodin
 - 2.3 **Školní dítě**
 - 2.3.1 Mladší školní věk
 - 2.3.2 Starší školní věk
- 3 PRAKTICKÁ ČÁST
 - 3.1 **Výzkumný problém**
 - 3.1.1 Zhodnocení dosavadního stavu zkoumané problematiky
 - 3.1.2 Výzkumné otázky
 - 3.1.3 Cíle výzkumného šetření
 - 3.1.4 Metody výzkumu, popis výzkumného vzorku a sběr dat
 - 3.1.4.1 Dotazník
 - 3.1.4.2 Focus group
 - 3.1.5 Analýza dat
 - 3.2 **Zhodnocení výsledku výzkumného šetření, diskuse**
- 4 ZÁVĚR

- 5 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ
- 6 SEZNAM PŘÍLOH

1 ÚVOD

Současná společnost a dnešní doba se významně změnila a přinesla s sebou i zásadní změny v trávení volného času. Obrovský posun v rozvoji moderních technologií se projevil i ve změně hodnotového systému lidí, zejména v oblasti sociální, materiální a emocionální. Vznikají odchylky v životním stylu jedinců především v ohledu na individuální rozvoj a schopnosti jednotlivce. S tím souvisí potřeba poznávání a sebevzdělávání. Ruku v ruce s tím dochází ve společnosti k negativním projevům, příkladem jsou závislosti, kriminalita, násilí, nezaměstnanost atd. Moderní doba často označovaná jako společnost konzumu přináší odlišný způsob života. Lidé se méně pohybují, méně manuálně pracují, více užívají chytré telefony a počítače. Konzumní společnost však ovlivňuje i volný čas dětí, který je spojen s negativními dopady, které ovlivňují psychické či fyzické zdraví našich dětí. Fenomén trávení volného času dětí je zcela jednoznačně v současné době aktuální a velmi tíživou problematikou. Dnešní doba je zrychlená, uspěchaná, lidé nemají čas na hodně věcí, a to se bohužel projevuje i v nedostatku času vůči svým dětem. Toto je opravdu palčivé téma a právě zde, si musíme uvědomit úskalí, která mohou směřovat k hrozbám a rizikům spojených s přebytkem volného času dětí.

Aktuální změny ve společnosti přinášejí proměnu i české rodiny. Některé rodiny nesplňují své funkce, nezvládají plnit své role a následně se rozpadají. Poté děti chtě nechtě žijí v rodinách neúplných, kde často bývá finanční nouze a tím i výrazné omezení v náplni volného času. V jiném případě rodiče upřednostňují své vlastní zájmy a nadřazují je zájmům svých dětí, pak se jim tedy prostor pro trávení času s dětmi příliš nedostává. Jiní rodiče jsou z mnohých důvodů přetížení svou prací nebo sami neumí využívat volný čas, pak je čas věnovaný vlastním dětem velmi omezen.

V této bakalářské práci se budeme zabývat vlivem rodinného prostředí na způsoby trávení volného času dětí. Téma vychází z výzkumu HBSC – Národní zpráva o zdraví a životním stylu dětí a školáků z roku 2010, který uvádí, že 75 % dětí v ČR má nedostatek pohybové aktivity a tráví příliš mnoho času pasivně, konzumně, u počítače či televize. Motivací a inspirací pro tvorbu této bakalářské práce se staly mé děti ve věku 8 a 13 let. Právě ony významně ovlivnily posílení smysluplného využití volného času celé naší

rodiny. Volný čas dětí a způsob, jakým je povedeme k nakládání a zacházení s ním, je v rukou nás, rodičů. Způsob trávení života a volného času souvisí s životním stylem, hodnotovou orientací a postojem jedince k vlastnímu životu. Hodnotový systém, který vzniká právě v dětství, je základem celoživotní orientace člověka.

V teoretické části práce se zaměříme na popis specifik jednotlivých oblastí, zejména rodiny, školního dítěte a volného času. Dále se pokusíme popsat souvislosti mezi jednotlivými odvětvími. Důležitou kapitolou jsou hrozby volného času, které mohou mít mnohé negativní důsledky v budoucnosti našich dětí. A naším zájmem je co nejvíce tato negativa eliminovat.

Následně v praktické části získáme data, která pak využijeme pro empirický výzkum, metodami dotazování dětí a rozhovory ohniskové skupiny rodičů. Jako cíl této práce si stanovujeme především popis a poukázání na význam rodinné situace v trávení volného času dítěte a vyzdvižení naléhavosti rizik, která jsou s tím spojená. Volný čas je v současnosti rizikovým faktorem především proto, že jeho využívání závisí na kvalitě a smysluplnosti. Představa trávení volného času je však pro každého jedince naprosto odlišná.

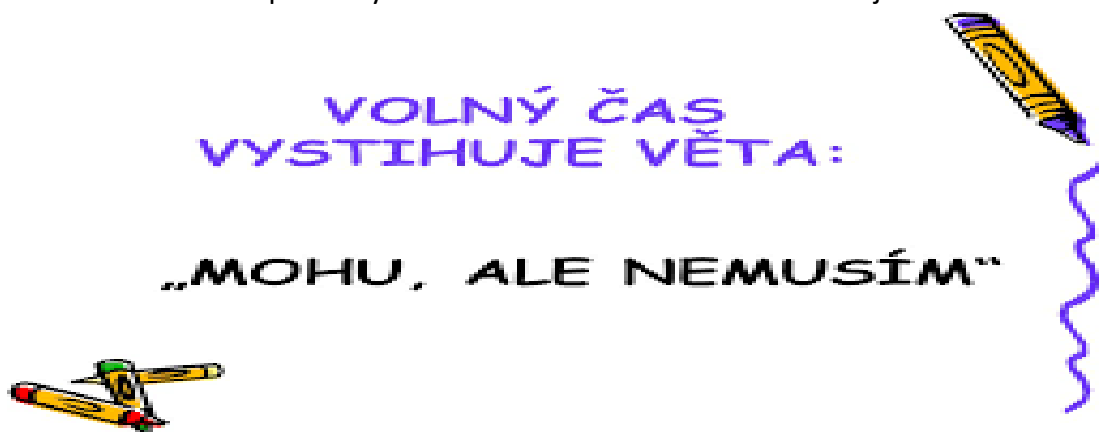
Závěrem této práce se pokusíme objektivně posoudit problematiku dětí, jejich rodin směrem k trávení volného času. Smyslem je zamyšlení a pohlížení na tento fenomén z různých úhlů pohledu, ze strany dětí, rodičů, sociálního prostředí, ve kterém žijí, i z pohledu nástrah, které na ně číhají. Velkým oceněním nám bude, pokud informace v práci uvedené čtenáře zaujmou a zejména rodiče je ocení pro malé či hlubší zamyšlení.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Volný čas

2.1.1 Specifika volného času

V současné době je volný čas velmi důležitou společenskou hodnotou. V dnešní uspěchané době vnímají lidé nedostatek volného času. Přejí si jeho dostatek, a staví jej na úroveň hodnot jako pevné zdraví či stabilní rodinné zázemí. Volný čas jim asociuje svobodu, individuální rozhodnutí, možnost splnění snů a přání. Zamyslíme-li se nad pojmem volný čas, mnohým z nás se vybaví pocit volnosti a možností bez ohledů se věnovat svým zájmům. Náplň volného času je však odlišná u každého z nás. Někdo ho tráví prací, jiný pasivně na gauči u televize, další aktivně sportuje a věnuje se svým zálibám a koníčkům. Způsob vychází z hodnotové orientace každého jedince.

Je to doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášíjí nám pocit uspokojení a uvolnění (Pávková, 2002, s. 13). Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život (Hofbauer, 2004, s. 13). Volný čas je opakem doby nutné pro práci a povinnosti a doby nutné k reprodukci sil. Jiný pohled odhaluje volný čas jako čas ne práce. Jde o pozitivní pohled zdravého rozumu, který ovlivňuje myšlení včetně volnočasového vzdělávání. Volný čas je považován za spotřební zboží, ze kterého je odvozen užitek. Volný čas zahrnuje zarámované činnosti z hlediska časového, institucionálního a geografického. Děláme je pod vlivem svých dovedností a možností svobodně a proto, že nám přinášíjí naplnění a

uspokojení. Zároveň se tím ukazuje složitost volného času jako oblasti moderního života. (Stebbins, 2018, s. 256-261) Ve volném čase dětí není zahrnuto vyučování, sebeobsluha, hygiena, péče o osobní věci, povinnosti v domácnosti, spánek a jídlo. Naproti tomu do volného času je zahrnuta organizovaná zájmová činnost, dobrovolné studium jazyků, hry s vrstevníky, individuální koníčky i práce v souvislosti se zlepšováním životního prostředí. (Pávková, 2002, s. 13) Volný čas je časem, v němž se může člověk rozvíjet. Jestliže volný čas je právě ten čas, s nímž může člověk nakládat podle svého, je základním principem volného času svoboda. Rozhodující je tedy, jak člověk se svou svobodou naloží, a tomu je potřeba se učit. (Kaplánek, 2012, s. 53)

2.1.2 Porozumění volnému času

Chápání volného času jako pouhého časového úseku, pouhé vyjádření kvantity a z jeho fyzikálního pojetí je příliš úzkou definicí, jde o tzv. free time. Vyjádření negativní definice volného času vychází z vymezení volného času vůči pracovní době, čas, kdy má člověk volno od práce. (Kaplánek, 2012, s. 24) Příkladem, kdy může vzniknout problém je vnímání volného času nezaměstnaného člověka. Ten má přebytek volného času, chybí mu čas věnovaný práci a není schopen oddělit čas práce a volný čas.

Free time jako volný čas ve významu reziduální kategorie, tedy času po odečtení času věnovanému určitým způsobem definovaným činnostem (práce, škola, povinnosti, samoobslužné činnosti, spánek atd.). Jde o chápání fenoménu svoboda vs. povinnost. (Bauman, 2010, s. 413) V tomto pojetí chybí zaměření na osobní oblast člověka, kvalitativní složka tzv. leisure, kterou se budeme zabývat níže.

Pojem leisure je zcela nový pohled a také dobrou inspirací pro porozumění volnému času. Je to vícerozměrný koncept poukazující na kvalitu činnosti. Je chápán jako integrální součást lidského jednání a prožívání, má význam pro identitu člověka a je prostorem pro svobodnou seberealizaci. (Kaplánek, 2017 s. 59)

Leisure je možné chápat ze 4 úhlů pohledu (Kaplánek, 2012, s. 30-32):

1) Vnímání času jako časového úseku mezi povinnostmi a svobodou, tj. free time. Zbývá člověku po splnění povinností a ostatních nutných činností např. hygieny, spánku atd.

- 2) Vnímání času jako fyzické či duševní aktivity. Jde o to, jak a čím je volný čas naplněn. Toto vnímání je úzce propojeno s etikou prožívání, pasivity a nudy.
- 3) Vnímání času se zaměřuje na smysluplnost fyzické a duševní aktivity. Zaměřuje se na hodnotné a zdravé využívání volného času.
- 4) Vnímání času jako konfliktu společnosti zaměřené na výkon nebo hédonisticky zaměřeného volného času. Pro pochopení tohoto vnímání je nutná znalost sociálního kontextu.

Faktem je, že v odborné literatuře, respektive v pracích jednotlivých autorů, je konkrétní pojetí nebo vymezení leisure obvykle výsledkem prolínání vícera výše uvedených přístupů (Kaplánek, 2017, s. 59).

Leisure jako specifická kvalita chování nebo prožívání není chápán jako časový úsek, ale jako fyzická nebo duševní aktivita, tj. náplň volného času, způsob trávení volného času, činnost volného času. Důraz je zde kladen na tvůrčí a aktivní prožívání volného času. Toto pojetí se ukazuje jako velmi potřebné, protože vzdělávání jako příprava na pracovní uplatnění prostupuje celým lidským životem a je spojen s etickou otázkou. (Bauman, 2010 s.414-415) Smysluplně strávený volný čas vyžaduje cílenou výchovu ve volném čase a pro volný čas. Kvalitní výchova dětí ve volném čase má výrazný preventivní význam (Pávková, 2002, s. 14).

2.1.3 Výchova ve volném čase

Pojem výchova ve volném čase je součástí výchovného působení, je naplňováním volného času smysluplnými aktivitami, rekreačními a výchovně-vzdělávacími (Pávková, 2002, s. 18). Směřuje ke specifickým podmínkám výchovy. Naší smysluplností může být buď respekt a uznávání norem předepsaných společností nebo vymanění se z nich a nastolení změny. Pro jedince mohou být smysluplné různé aktivity, zejména ty, které uspokojují potřebu seberealizace. Hodnotný účel mají i takové, které mohou být poselstvím do budoucnosti, směřují k předávání kultury a zvyků z generace na generaci. Cílem výchovy ve volném čase je naučit jedince hospodařit s časem tak, aby byl schopen smysluplně využívat a ocenit jej jako významnou hodnotu. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 73)

2.1.4 Výchova k volnému času

Naproti tomu výchova k volnému času je zaměřena na cíl. Je to seznámení jedince s množstvím a možnostmi zájmových aktivit, pomoc se v nich orientovat a najít takové aktivity, které jedince budou uspokojovat a naplňovat. Základem je vznik, rozvoj a kultivace dovedností, schopností. Také zahrnuje motivaci a kompetenci pro kvalitní využívání volného času. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 67) Vychovatelé pomáhají jedinci najít cestu ke správnému nakládání s volným časem a schopnost spokojeně žít. Mohou k tomu využít direktivní autoritativní přístup nebo jdou cestou nedirektivní. Příkladem je animace neboli oduševňování. Jde o výchovné postupy založené na vztazích, nedirektivním působení (především na mladé lidi) ve snaze pomoci jim při hledání odpovědí na zásadní životní otázky, uspořádání vlastního života. (Kaplánek, Macků, 2012, s. 129) Důraz je kladem na dobrovolnost, otevřenost, přirozenost, samostatnost a odpovědnost jedince. Vlastní rozhodnutí, vlastní iniciativa a možnost volby na místo zákazů a moralizování může vést k tomu, že některé formy protispolečenského chování mohou ztratit na přitažlivosti.

Významnou roli ve výchově k volnému času i pro volný čas má rodinné prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Dítě je vlivem jeho vývoje ještě neschopné samostatně a smysluplně využívat volný čas. Úkolem rodičů je dítě seznámit se strukturou zájmových aktivit, pomoci mu orientovat se v nabídce, motivovat jej a podporovat ho ve výběru. V konečné fázi nalézt takovou aktivitu, která dítě bude naplňovat a uspokojovat. (Pávková, 2002, s. 18) I nedirektivními postupy je možné ve výchově dítě motivovat, nasměřovat a provázet. Tento způsob poté směřuje k tomu nejdůležitějšímu ve vztahu rodiče a dítěte a tím je důvěra. Zdravé rodinné prostředí směřuje k zájmu dospělého o dítě. I ve volném čase se rodič ukazuje jako vzor. Dochází ke společnému prožívání zážitků a zkušeností, které vedou k rozvoji společné komunikace a směřují k vývoji dalších společných rodinných aktivit.

Pokud rodiče svou úlohu neplní, dítě pak podléhá nicnedělání a nudit. To se projevuje v ubíjení volného času bezcílným bloumáním po ulicích, pasivním sledování jakéhokoliv programu televize, planým brouzdáním po internetu a sociálních sítích. Nuda sama o sobě může být nástrojem pro rizikové trávení volného času. U jedinců, kteří nenacházejí motivaci pro smysluplné činnosti a vlastní osobnostní rozvoj nacházíme přímou

souvislost s nepodnětným rodinným prostředím a selháváním autorit ve výchově. (Kaplánek, 2012, s. 55) Proto právě zdravé rodinné prostředí rozvíjí oblasti psychické i fyzické a podporuje takové využívání volného času, které podporuje mnohé jeho funkce.

2.1.5 Funkce volného času

Funkce volného času vždy odrážejí dobové znaky, problémy a očekávání dané společnosti. Zahrnují rozvoj a naplňování individuálních potřeb.

Z historického pohledu zmíníme Opaschowského funkce volného času z roku 1977:

Rekreační–odpočinek, čas k zotavení

Kompenzační – rozptýlení a zábava

Enkulturační a edukační–kulturní aktivity, celoživotní vzdělávání

Kontemplační – duchovní rozměr činností, hledání smyslu života

Komunikační – podpora sociálních kontaktů

Participační – občanské a spolkové aktivity

Konzumní–spotřeba materiálních statků

(Knotová, 2011, s.33).

Šířeji je možné funkce volného času rozlišit podle Pávkové (2002, s. 39-41) takto:

Výchovně-vzdělávací

Zde jde o dostupný prostor pro výchovu a vzdělávání např. hry, tréninky a cvičení směřující na výcvik. Formují hodnotovou orientaci, mravní city a životní styl.

Zdravotní

Zásady psychohygieny a zásady pro udržení fyzického zdraví např. vycházky, pobyt na čerstvém vzduchu, relaxační a meditační cvičení.

Sociální

Člověk je bytost bio-psycho-sociální a socializací se adaptuje na sociální prostředí např. učení se formám společenského chování, sociální komunikace, začlenění do sociálních skupin, učení se sociálním rolím.

Preventivní

Vlivem stále častějšího rizika ovlivnění dětí sociálně-patologickými jevy je vhodná prevence, která slouží k zabránění či omezení těchto jevů.

Při porovnání s pohledy dle Hofbauera je možné nalézt společné prvky s Pávkovou v těchto ohledech:

Čas na regeneraci pracovní sil a duševních sil – odpovídá zdravotnímu kritériu

Spoluúčast na vytváření kultury – odpovídá výchovně-vzdělávacímu kritériu

Zahrnujeme sem aktivity, které rozšiřují vědomosti, dovednosti a sociální kontakty (Hofbauer, 2004, s. 13).

Na druhou stranu však v kontextu dnešní doby Hofbauerovy funkce postrádají významnou preventivní funkci volného času. Jako prevence sociálně-patologických jevů ve volném čase je nezbytná kvalita trávení volného času. Pokud je volný čas naplněn smysluplnými a člověka naplňujícími aktivitami riziko vzniku sociálně-patologických jevů se eliminuje.

Funkce, která zde zcela chybí a je velmi důležitá, uspokojuje a naplňuje naše potřeby a zájmy je seberealizace. Jde o dosažení rovnováhy mezi vnitřní, osobní harmonií a tou z vnějšího prostředí. Je důležitým prvkem zejména v dnešní zrychlené době, která přináší mnohé psychické poruchy. Z pohledu rodinného prostředí je tato funkce důležitá a je náročné ji do volného času rodiny vhodně zakomponovat. Společné aktivity rodiny by měly brát ohled na uspokojení a naplnění každého jejího člena. Výběr společné aktivity je tedy volbou a diskusí celé rodiny. Také individuální zájmy jednotlivých členů by měly naplňovat potřebu seberealizace. Spokojenost každého člena má pozitivní dopad na celou rodinu, nejen na její společné trávení volného času. Mladí lidé prahou po hodnotách, které se týkají jejich vlastní osoby, případně osob blízkých. Mohou projevit opravdový zájem o nějakou problematiku volbou volnočasových aktivit. Ze zjištění vyplývá, že na prvních místech najdeme aktivity orientované na stimulaci vlastního stavu mysli – hudba, film, počítačové hry) anebo komunikaci s blízkými lidmi, schůzky s přáteli, komunikace mobilem, e-mailem. (Kaplánek, 2012, s. 148)

Doba přináší různé změny. Jednou z nich je obrovský rozvoj moderních technologií. Jejich využívání je bezesporu velkým přínosem v našem dnešním světě. Z pohledu volného času však dnešní děti pohlcuje až příliš. Média náš volný čas ovlivňují nejen svým obsahem, tedy předávanými informacemi, idejemi, názory, hodnotami nebo vzorci chování, ale ovlivňují jeho charakter už svou formou. (Chorvát, Šafr, 2019, s. 176) Volný čas jen s moderními technologiemi (hry, aktivity na sociálních sítích) vtahuje děti do

kyberprostoru a virtuální reality. To způsobuje změnu emocí, dochází ke změně citů od přirozených k virtuálním. Život ve virtuálním světě ovlivňuje změněné vědomí a odlišný časoprostor než v přirozeném světě, jehož normalita bývá v kyberprostoru zpochybňována. Moderní technologie mnohdy nevyžadují osobní kontakty, dochází k jejich omezení. Objevují se též obavy z odcizující se společnosti v souvislosti moderními technologiemi. Ne nadarmo zde platí pořekadlo, že počítač je dobrý sluha, ale zlý pán. Pokud mu plně podlehne, můžeme se stát dříve či později osamocenými. „Zasítovaný individualismus tedy směřuje k jakési nové homologii, která je ovšem abstraktní, mimo síť neviditelná a stojí zejména na pasivních aktivitách.“ (Chorvát, Šafr, 2019, s. 202) Zde výchova a rodinné prostředí hrají velmi důležitou roli. Dohled rodičů nad časem, který dítě tráví v online prostoru je pro jeho zdravý vývoj v dnešní době nezbytný.

Těmito otázkami se zabýváme v praktické části této práce. Někteří rodiče v rozhovoru focus group jasně sdělují následující:

„Regulujeme to aplikací Family link. Má to od nás omezený na 2 hodiny denně a pak se mu to zablokuje. Stejně nemá víc času. Svoje školní povinnosti, domácí povinnosti, kroužky a je večer. Jiná šance není. Máme to taky. Jinak by na tom viseli pořád. Po omezenou dobu vím, kde se nachází, co sleduje a s kým tam je.“

Dále můžeme zmínit, že kontemplační funkce volného času bývá v současnosti mnohdy opomíjena, někdy upadá do ústraní. Vlivem uspěchané doby často není duchovní rozměr života prioritou některých lidí. I moderní člověk potřebuje chvíle kontempace, tedy okamžiky, kdy může více vnímat než dělat, více přijímat než vydávat, více reflektovat než produkovat. (Kaplánek, 2012, s. 28) Často však vítězí funkce konzumní a kompenzační. Technologický pokrok, pohodlnost a dostatek volného času směřuje lidi ke konzumu materiálních produktů i sledování obrazovek bez hlubšího smyslu. Také kvantita zábavy bez smysluplného prožitku je cílem této skupiny lidí. Naproti tomu však jiná skupina lidí na duchovní stránku života nezapomíná. V posledních letech ve městech dochází k boomu a prioritnímu zájmu o různé druhy meditačních a relaxačních cvičení jako je tai-chi, jóga, pilates atd. Ti uspěchanost dnešní doby kompenzují svým výběrem klidné pohybové aktivity a tím podporují duchovní rozměr svého života.

2.1.6 Volný čas jako ukazatel životního stylu

Způsob využívání volného času je jedním z důležitých ukazatelů životního stylu. Každý člověk má svůj individuální systém hodnot, který vzniká vlivem životních podmínek a aktivitou jedince. Životní styl zahrnuje formy, které jedinec aktivně prosazuje. Hodnotová orientace člověka závisí na sociálním statusu rodiny a vzdělání rodičů. Projevuje se ve známém protikladu mít či být. (Pávková, 2002, s. 29) Někteří lidé schraňují materiální hodnoty, ženou se za kvantitou povrchních zážitků a vidí v tom svůj smysl. Jiní neakumulují hmotné statky, svůj život cílí na hodnotné a hluboké prožitky. Někteří lidé svůj volný čas využívat neumí. Pokud nemají motivaci, někoho, kdo je navede, nasměruje a pomůže jim v orientaci, ztrácí se a podléhají nudě. Ta často vede k protispolečenskému chování. Jiná skupina lidí odmítá svůj volný čas. Pracovní doba se neúměrně rozšiřuje a pod tlakem ekonomického postavení lidé zcela dobrovolně obětují svůj volný čas. Pak vzniká workoholismus, závislost, kdy člověk volný čas zcela potlačí a dochází k deformaci jeho hodnotové orientace. Ten může podporovat nový fenomén dnešní doby weisure. Dochází k rozvolnění, rozostření až úplné smazání hranice mezi volným časem a časem práce. Vnímá jej ne jako časový prostor, ale jako životní polohu. Díky pohybu v kyberprostoru a virtuální realitě může být člověk současně na více místech, může naráz pracovat i bavit se. A právě tento životní styl může být velmi rizikový. (Kočerová, 2019)

Jednání člověka ve volném čase lze posoudit také podle míry aktivity, kterou je ochoten vynaložit na dosažení svých cílů a plánů. Životní styl souvisí s našimi ideály a hodnotami, s našimi životními plány, s našimi zvyklostmi a mravy dle společnosti, ve které žijeme. (Kraus, 2001, s. 152-153)

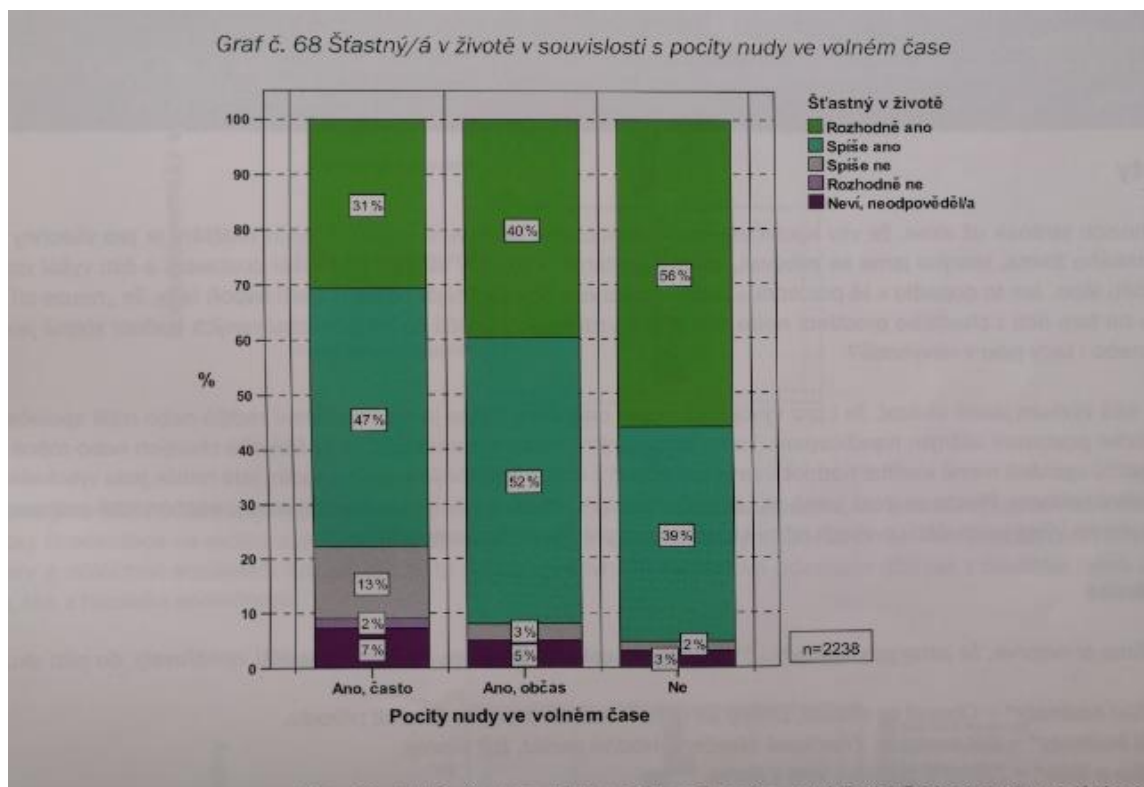
První zkušenosti s využíváním volného času získáváme v rodině, od rodičů. Rodiče jsou pro své děti prvními vzory, přebírají a napodobují jejich životní styl. Pro formování vztahu k volnému času je důležitá skutečnost, o jaký typ rodiny se jedná, jaký je způsob rodinného soužití, styl rodinné výchovy a také jaké jsou zájmy rodičů a kolik finančních prostředků jsou svým koníčkům a koníčkům dětí ochotni věnovat. (Pávková, 2002, s. 30) Společným východiskem by měl být dostatek času věnovaný rodiči dětem, jejich poučený a aktivní přístup k tomu, aby se děti učily svůj volný čas využívat k rozvoji sebe

i ve prospěch druhých. Takový přístup však není vlastní každé rodině, poměrně častý je naopak nezáměr o to, čím se její děti ve volném čase zabývají. (Hofbauer, 2004, s. 62)

Volný čas by měl sloužit k regeneraci fyzických a psychických sil, k tomu abychom uvolnili tělo i mysl a „dobili baterky“ na další výkon. Volný čas by měl patřit jen nám, člověk by měl být sám sebou a dělat to, co chce a co jej naplňuje. V současnosti lze volný čas a čas práce společně kombinovat.

Na téma životního stylu vypracovali analýzu (Bocan, Machalík, 2012) a soustředí se na způsob trávení volného času dětí ve věku 6 až 15 let. Z výsledků je zřejmé, že na způsobu trávení volného času dětí se podílí společensko-ekonomické postavení rodičů dětí, které úzce souvisí se vzděláním rodičů. Čím vyššího vzdělání rodiče dosahují, tím více vedou své děti k tomu, aby se nenudily, a tím více se jejich děti věnují organizovaným volnočasovým aktivitám, věnují se činnostem intelektuálním a svůj čas více tráví s rodinou. Z výzkumu vyplynulo, že se vzrůstajícím vzděláním rodičů jejich vliv na způsoby trávení volného času dětí roste a s tím se pojí i míra ovlivňování pocitů nudy. Pocit životního štěstí je přitom s pocitem nudy úzce svázán. Z dětí, které ve výzkumu uváděly, že se v životě nenudí, pociťovalo životní štěstí 95 % z nich. U těch, co uváděly, že se nudí často, už to bylo jen 78 %. Nižší míra pocitu životního štěstí a spolu s tím vyšší míra pocitu nudy byla přitom odhalena častěji u dětí ze socioekonomicky slabých a méně vzdělaných rodin.

Další studie Hamřík, Kalman, Bobáková, & Sigmund, 2012 (UTB, 2017) zacílila na sedavý životní styl dětí školního věku se zaměřením na čas trávený u televize a počítače. Tento způsob může mít negativní vliv na zdraví dětí v souvislosti s obezitou. Výsledky kvantitativního výzkumu ukázaly, že více než 55 % dívek a 60 % chlapců tráví před obrazovkou televize, DVD nebo videa více než 2 hodiny denně. Časté je také trávení času u počítače. U chlapců dominuje hraní PC her nebo na playstationu a doba věnovaná této činnosti se s věkem zvyšuje. Pro dívky je typičtější chatování, „brouzdání po internetu“ nebo e-mailování. Stejně jako u chlapců, i u děvčat se míra času tráveného u počítače s věkem zvyšuje. Volný čas dětí, jak jsme již zmínili závisí na jeho formě a způsobu trávení, které úzce souvisí s životním stylem každého jedince. Následně poukážeme na rodinu a rodinné prostředí, které volný čas významně ovlivňuje a v případě kladného vlivu eliminuje negativní dopady na osobnost a fyzický stav dítěte.

Zdroj: (Bocan, Machalík, 2012, s.89)

2.1.7 Hrozby volného času

Syndrom FoMO (z anglického „fear of missing out“)

Zde je zcela vhodné zmínit vliv sociálních sítí na děti. Jde o touhu nepřijít o žádnou aktualitu, i strach, že něco zmeškáme, propásneme. Je však druhem behaviorální závislosti, která se projevuje tím, že chceme mít neustálý přehled o tom, co se děje, snažíme se kontrolovat dění v prostředí sociálních sítí a svým způsobem předběhnout samotné události. To se projevuje zejména tak, že jsme v podstatě neustále online. Mezi příznaky patří především podrážděnost, nervozita, netrpělivost, špatná nálada, stavy úzkosti, pocity deprese, bušení srdce. Neděláme to však kvůli sobě, ale z pocitu potřeby nezaostávat a vyrovnat se ostatním. Všechno ihned nasdílíme do kyberprostoru, aby i jiní viděli, že jsme IN. Dostáváme se ale do začarovaného kruhu plného únavy, vyčerpání a žití života jiných lidí. (Kopecký, 2017) Jedincům tyto aktivity berou veškerý volný čas, oni konzumují obsah, který je ve skutečnosti nezajímá.

Vandalismus

Touha bezdůvodně ničit cizí majetek. Jedná se hlavně o ničení pietních míst, poškozování budov zejména v podobě sprejerství a nevyhne se jim ani příroda. Příčina je v rodině, kde je dítě zanedbávané a rodiče jsou mu špatným příkladem v celkovém pohledu na život. (Procházka, 2012, s. 162)

Šikana

Agresor je vůdčí typ ve skupině. Příčinou šikany je strach z odhalení, výchova rodičů, tlak ve skupině (Procházka, 2012, s. 160-161).

Násilné chování

Fyzické a psychické týrání, zanedbávání a sexuální zneužívání. Zneužívání v rodině je spjato s různými důvody – rozvodovost, neúplná rodina, nízké sebeovládání (Procházka, 2012, s. 163-164).

Kriminalita

Trestná činnost, kterou děti a mládež páchají většinou ve skupině. Jedná se převážně o krádeže aut, jízdních kol, vloupání do bytů, obchodů, loupeže a úmyslná přepadení (Procházka, 2012, s. 166-169).

Somatické problémy

Dlouhodobým a pravidelným sledováním obrazovky dochází k častějšímu výskytu očních vad, při nesprávném sezení k bolestem pohybového aparátu, při nedostatku pohybu k obezitě. Vlivem nadměrného sledování internetu a sociálních sítí hrozí bolesti hlavy, únava, poruchy spánku, výskyt úzkostí, poruch nálad a depresí.

Záškoláctví a závislosti

Velmi silné hrozby, které však více ohrožují starší než námi zkoumané děti. Z uvedeného vyplývá, že rizikových faktorů volného času dnešních dětí je mnoho. Jednou z důležitých oblastí, která hrozbám volného času brání je prevence. Především kvalitní naplnění volného času dítěte zde hraje významnou roli a zamezuje rozvoji sociálně patologických jevů. Výchovný význam společného a aktivního trávení volného času v rodině je vnímán jako velmi pozitivní aspekt, jež má svůj význam pro utváření pozitivního životního stylu a sehrává roli též v předcházení rizikovým projevům chování. (Procházka, 2012, s. 110) Každý rodič by měl být svému dítěti oporou, vzorem a příkladem. V pocitu jistoty a bezpečí dítě neváhá rodiči důvěřovat a svěřit se mu. Děti mají nejvíce volného času, proto jsou nejohroženější skupinou pro rizika, která číhají všude kolem nás. Rodič by měl

mít zájem vědět kde, jak a s kým jeho dítě volný čas tráví. U většiny jedinců, kteří nenacházejí motivaci pro smysluplné činnosti a vlastní osobnostní rozvoj bychom nacházeli přímou souvislost s nepodnětným rodinným prostředím a selháváním autorit ve výchově. (Kaplánek, 2012, s. 55)

Často dítě přilne k nevhodné vrstevnické skupině, která bývá místem prvního kontaktu s drogou, páchání trestné činnosti. Nebo je dítě osamocené, které tráví většinu svého času u telefonu či počítače a je ohrožené např. kyberšikanou, sklonem k násilnému chování v životě, depresí, úzkostí, závislostí na počítačových hrách. Dalo by se říci, že virtuální drogy vykazují podobné atributy jako patologické hráčství, které má několik shodných rysů se závislostním chováním. (Procházka, 2012, s. 151)

Protikladem k nudě je situace, kdy jedinec nemá volný čas. Nedostává se mu dostatek času na regeneraci a rozvoj zájmů. Děti volný čas potřebují pro svůj zdravý osobnostní rozvoj. Vlivem přehnaných nároků rodičů pak o něj přicházejí, což může narušovat úspěšný proces socializace dítěte. (Kaplánek, 2012, s. 56)

Když má však dítě kvalitní rodinné zázemí a pestrou náplň volného času, kde může být ještě úspěšné, je pravděpodobnost delikventního chování, závislostí i narušení osobnosti nižší.

2.2 Rodina

2.2.1 Definice rodiny a její podoby

„Bez rodiny se člověk chvěje zimou v nekonečném vesmíru.“ André Maurois

Je nejdůležitější sociální skupinou, ve které člověk žije a uspokojuje své potřeby. Je základním prvkem, kde se rozvíjejí a obnovují společenské hodnoty, zprostředkovává zkušenost, kterou nelze získat jinde. Rodina jako primární sociální skupina je pro rozhodující většinu dětí a mladých lidí také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy. (Hofbauer, 2004, s. 56) Podle Heluse (2007) i přes proměny a problémy, v nichž se rodina nachází zůstává významným, i když pro mnohé vratkým, ale přesto důležitým útočištěm domova.

Nukleární rodina je soužití muže a ženy a jejím jádrem je vztah matky k dítěti. Párovou monogamickou rodinu si naše civilizace vybudovala jako způsob ochrany reprodukčního procesu. Hlavním smyslem rodiny byla výchova dětí. Struktura rodiny se v posledních letech zcela změnila. Domácnost tvořenou manželským párem s dětmi dnes v Evropě zaujímá jen asi 25 % všech domácností. Ostatní procenta patří bezdětným párům, svobodným či rozvedeným jednotlivcům s dětmi nebo bez nich, vdovcům, nesezdaným soužitím, registrovaným partnerství, soužitím homosexuálů, pěstounským rodinám, single atd. Zásadními změnami je zvyšování nároků na osobní spokojenost, pokud nejsou naplněny, dochází ke krizi a následně rozvodu. (Možný, 2006, s. 24-25)

V našem výzkumu se budeme zabývat rodinou úplnou i rodinou neúplnou. Úplná rodina je ta, kde žijí v domácnosti oba rodiče a jejich děti pohromadě. Neúplná rodina je taková domácnost, kde žije dítě či děti a jen jeden z jeho rodičů. (Možný, 2006, s. 254) Tato rodina je pak velmi často znevýhodněna. Naráží na bariéry pro kvalitní a smysluplné využívání volného času, jimiž jsou finanční, časové a ekonomické možnosti. Absence vzoru druhého rodiče má vliv na zdraví druhého rodiče, na vzdělání dětí a vyšší pravděpodobnost delikvence dětí.

Podle Možného trvale roste podíl dětí, které žijí pouze s matkou. Podle Roschové ze Sociologického ústavu AV ČR je zřejmé, že se často nepříznivé životní okolnosti v neúplných rodinách kumulují např. samoživitelky mají častěji nižší vzdělání, jsou tudíž ekonomicky zranitelnější, mají nižší životní úroveň, která přináší nižší míru spokojenosti a slabší zdraví. Z této situace je pak velmi obtížné se vymanit. (SOÚ AV ČR, 2017) Z výzkumu agentury Median vyplývá, že neúplné rodiny představují ohrožené domácnosti z hlediska řady ukazatelů kvality života. Nejvýrazněji se jejich znevýhodnění projevuje v ekonomické rovině. Dvě třetiny neúplných rodin uvádějí, že s celkovým měsíčním příjmem se jim daří vyjít jen s obtížemi, desetině dokonce s velkými obtížemi. Rodičům samoživitelům také hrozí vyšší riziko nezaměstnanosti než dospělým z ostatních typů domácností. (SOÚ AV ČR, 2013)

Úplná rodina však není vždy funkční a neúplná rodina nemusí být nutně vždy nefunkční. Některé úplné rodiny se na první pohled jeví jako funkční, ale rodina spolu pouze žije, na funkčnosti se však všichni dospělí nepodílí např. rodina alkoholika či ambiciózní matka, která upřednostňuje své zájmy před zájmy svých dětí atd. Protikladem jsou

takové neúplné rodiny, které ukázkově fungují a zajišťují své funkce a potřeby bez problémů. Atmosféra v rodině a to, zda dítě vyrůstá v úplné, neúplné, funkční, problémové, nefunkční, dysfunkční nebo nevlastní či náhradní rodině se stává modelem jeho vztahů, které si nese do budoucnosti.

2.2.2 Specifika rodiny

Rodina by měla být pro každého z nás přístavem, který skýtá pocit bezpečí, lásky a opory. Rodina plní mnoho bio, psycho, socio a ekonomických funkcí. Každá rodina má svůj hodnotový systém, vznikají tam zvyky, hodnoty i vztahy k sobě i druhým. V neposlední řadě také z rodiny přebíráme postoj ke svému volnému času a životní styl rodičů. Orientační rodina je ta, do které se člověk rodí. Tam se učí posuzovat svět jako celek, získává tam pocit základní důvěry. Prokreační rodina je ta, kterou v dospělosti člověk sám utváří a přenáší si do ní zkušenosti z orientační rodiny. Vliv rodiny orientační na rodinu prokreační je nepochybný, dítě se chová podle rodičovského vzoru. (Matoušek, 1997, s. 55)

Je velmi významné, do jaké rodiny se narodíme. „Dosažené vzdělání v Česku velmi záleží na sociálně-ekonomickém statusu rodiny, v níž dítě vyrůstá. Jde o to, že děti z „lepších rodin“ chodí do lepších škol.“ (Prokop, 2020, s. 67) Dítě rodičů ze sociálně nízké vrstvy má velmi obtížný začátek. Rodiče mají zájem o to, aby dítě bylo co nejdříve samostatné a výdělečně činné. Pokud je však nadané, jeho úspěch ve vzdělávání významně souvisí se sociálním prostředím. Pokud jej navede, dítě je cílevědomé a má zájem, může to vést správným směrem k jeho vzdělání a rozvoji. Ve středních a vyšších vrstvách společnosti je pro rodiče vzdělání velmi důležité, kladou důraz na vytrvalost, schopnost odložit své uspokojení a své děti ve studiu podporují.

Rodina již za dob Franze Kafky byla vnímána jako velice křehká a významná instituce. Krásnými slovy podtrhuje význam rodiny: „Oženit se, založit rodinu, přijmout všechny děti, jež přijdou, zachovat je na tomto nejistém světě, a dokonce, bude-li to možné, je trochu vést, to je podle mého přesvědčení nejzazší meta, jíž může člověk dosáhnout“ (Procházka, 2012, s. 101). Tento ideál však v dnešní době je téměř zapomenut. Současná rodina se vyvíjí podle nových trendů. Drtivá většina lidí si dnes cení pouze toho, co

přináší zisk a čím je možno přetrumfnout svého bližního v bezuzdném soutěžení (Lorenz, 1973, s. 27).

2.2.3 Funkce rodiny

Rodina v krizi mnohdy selhává, neplní všechny své funkce nebo je schopna je jen částečně saturovat. Základní funkce bývají naplněny, ale vzhledem k současnému trendu neúplnosti rodin často chybí mužské vzory. Pak tedy není naplněna funkce vzorů a příkladů. Úplnou absencí otce a částečnou absencí matky vlivem obstarávání finančních prostředků vzniká nedostatek času na dítě. Funkce rodiny, jako přístavu, kde se může dítě svěřit se svými problémy a starostmi se ztrácí. Také pocit spolehlivosti, láskyplnosti mezilidských vztahů mezi rodiči dítěte se rozpadá. Ani úplná rodina však nezaručuje plnění všech funkcí. Závisí to na obou rodičích a zodpovědném přístupu ke svým dětem.

Pro zdravý vývoj dítěte a jeho úspěšnou socializaci mají podle Heluse zásadní význam tyto funkce rodiny (Helus, 2007, s. 149–151). Vybíráme z nich ty pro naši práci podstatné.

Rodina uspokojuje velice závažnou potřebu organické přináležitosti dítěte

Jde o potřebu domova, potřebu mít svého člověka (otce, matku) a identifikovat se s ním. Vytváří v dítěti povědomí, že patří do spolehlivých a láskyplných mezilidských vztahů.

Rodina skýtá dítěti již od nejútlejšího věku akční prostor pro jeho aktivní projev, činnou seberealizaci, součinnost s druhými

Skrz ostatní obohacuje svůj život i život ostatních.

Rodina skýtá dítěti bezprostředně působící vzory a příklady

Dítě se učí vidět v druhém člověku osobnost a samo touží být osobností.

Prostřednictvím rodičů, prarodičů, starších sourozenců, příbuzných a přátel rodina navozuje v dítěti představu o širším okolí, o společnosti a světě

Ujasňuje si tak svět profesí, povinností, problémů a pokušení.

Rodina je dětem a dospělým prostředím, kde se mohou svěřit, očekávat moudré vyslechnutí, radu a pomoc

Je útočištěm v situacích životní bezradnosti.

2.2.4 Funkce výchovy a její role v rodině

Výchova je „regulování, záměrné a cílené vstupování do celoživotního procesu, zespolečňování jedince, probíhající v jistém konkrétním kulturně společenském systému.“ (Kraus, 2001, s. 41).

Funkcí výchovy je uspokojovat psychické potřeby, trvalost a hloubku vzájemných citů a směřovat ke společné budoucnosti. Měla by přinášet modely sociálních vztahů a obousměrnost výchovného působení. Ve společnosti však klesá výchovný vliv rodin. Velký podíl v současné době mají na výchově média a moderní technologie. Odstraňování následků závažných výchovných problémů v rodině v důsledku zanedbané péče je v budoucnu velmi komplikované. Z pohledu rodiny je funkce výchovná jako cílevědomá, záměrná snaha rodičů předat hodnoty a normy společenského chování dětem, vést je k sebevýchově a stát se pro ně vzorem. Základem vychovávajícího je být zralou osobností a mít k dítěti láskyplný vztah. Rekreační a regenerační funkce rodiny má výchovný význam společného a aktivního trávení volného času v rodině (Procházka, 2012, s. 106). Pozitivně trávený čas v rodině ovlivňuje utváření životního stylu a působí jako prevence rizikového chování dětí.

Základní výchovné styly v rodině byly popsány takto:

Autoritářský styl

Rodiče s dítětem velmi málo komunikují a vychovávají ho direktivně s pomocí trestů. Dávají důraz na poslušnost dítěte.

Povolující styl

Rodiče dávají dítěti maximální volnost a tresty nejsou tak výrazné. Věří, že dítě nakonec samo uzná, co je pro něj nejlepší.

Styl opřený o autoritu

Rodiče jasně stanovují zásady podle toho, co je správné a co ne. Rodiče hodně komunikují a dbají i na to, aby jim dítě dobře rozumělo. Zároveň jsou tak vzorem i autoritou a děti je následují (Helus, 2007, s. 169).

V každé rodině je zakotven určitý výchovný styl. Předává se z generace na generaci nebo jej rodiče vytváří společně. Je spojen s problematikou uplatňování autority ve výchově. Podle Peškové (2005) skutečnou autoritou disponuje jen ten z nás, kdo je schopen být

„autorem“ vlastního života. (Procházka, 2012, s. 129) Jsou to takoví rodiče, kteří se vyznají sami v sobě, jsou schopni sledovat svět kolem sebe, tvořit a měnit jej. Pak jsou příkladem pro své děti a mohou pro ně nastolit pravidla, která směřují k výchově.

2.2.5 Typy rodin

Podle Heluse (2007, s. 152-153) je možné rodiny rozdělit dle jejich funkčnosti. Tyto typy rodin budou figurovat v našem výzkumu a budeme s nimi pracovat.

Stabilizovaně funkční rodina

Jde o takovou rodinu, která je schopna kvalitně uspokojovat základní, primární potřeby dítěte v raných stádiích jeho života. Jedná se o biopsychické potřeby jako jídlo, pití, pohodlí, psychické potřeby, lásku a pravidelný rytmus života.

Funkční rodina s přechodnými vážnými problémy

Taková rodina si však sama umí poradit a problémy vyřešit. Těchto rodin je většina, ale důležité je, že hodnota rodiny je prioritou všech jejích členů. Problémy, které přicházejí např. finanční nouze, bytové poměry, potíže s dítětem, osobní selhání, nápory událostí, které život přináší rodina zvládá řešit a mnohdy ji to i posílí a do budoucna zocelí.

Rodina problémová

Tato rodina čelí rozpadu, ale snaží se. Mnohdy však síly rodiny nestačí, hledají pomoc, která je jen dočasnou variantou. Typické jsou pro ni výchovné problémy s dětmi a finanční problémy. Trable přešli i do funkčnosti rodiny. Často dochází k rozpadu rodiny.

Na závěr ještě zmíníme jeden typ rodiny, s tím však nebudeme ve výzkumu pracovat.

Dysfunkční rodina

Taková rodina, která nenaplnuje některou funkci rodiny.

2.3 Školní dítě

2.3.1 Mladší školní věk

Toto období se týká dítěte od 6 do 11 let. Je důležitým mezníkem probíhající ontogeneze. Pro tělesný vývoj je typický výrazný růst, rozvoj svalové koordinace a dozrávání nervové soustavy. Duševní vývoj nabývá na významnosti po stránce rozumové, citové i volní.

Zvyšuje se schopnost udržení pozornosti, představy se zpřesňují od konkrétních k obecnějším. Rozvíjí se sebeovládání, dítě se stává samostatnějším, již reálně o věcech přemýšlí. Pro dítě mladšího školního věku je rodina součástí identity, rodiče uspokojují jeho potřebu jistoty a bezpečí, seberealizace, smysluplného učení, jsou jeho modelem pro budoucnost a formální autoritou, kterou bez výhrad respektuje. (Vágnerová, 2000, s. 171-172) Toto období je někdy označováno jako příprava na dospívání. Je pro něj typická citová vyrovnanost. Získává nové zkušenosti ze sociální oblasti, rozvíjí potřebu kontaktu s vrstevníky, identifikace se skupinou a sdílení společných aktivit. Přibývají zkušenosti se sebou samým, s vlastním tělem. Již je schopno racionálně hodnotit druhé.

Podle Jeana Piageta (Piaget, Inhelderová, 2000, s. 91) a jeho stupňů kognitivního vývoje je dítě mladšího školního věku řazeno do stádia konkrétních operací. Jde o takové operace, které se přímo vztahují na předměty, ale ještě nezahrnují slovně vyjádřené hypotézy. Rozvoj myšlení již ustupuje od egocentrismu a rozvíjí se směrem k decentralismu, kdy je dítě již schopné soustředit se na více objektů. Učí se zvládat logické operace, ale myšlení je ještě konkrétní. Je schopno pochopení názoru druhého, kterým se obohacuje na cestě za svým poznáním.

Podle Eriksona (2015, s. 61) je školní věk zahrnut do fáze zručnosti (snaživosti) a na druhé straně inferiority (méněcennosti). Ctností této fáze je schopnost. Dochází k rozvoji různých schopností, klíčová je kompetence. Pocit nedostatečnosti někdy vyplývá z pocitu nedostatku znalostí ve srovnávání se spolužáky. Dítě si již uvědomuje rasové a sociální rozdíly.

V oblasti volného času je pro dítě tohoto věku charakteristická kolísavost zájmů, časté střídání kroužků a také kolísavá výkonnost. Disponuje velkou tělesnou energií. Její přebytky se projevují ve vyhledávání osobních střetnutí, pohybové hry jsou velmi živé až divoké, což však nevylučuje zájem o klidné zájmové činnosti. Často se střídají fáze introvertní, kdy se dítě jakoby uzavírá světu a fáze extrovertní, kdy následně intenzivně vyhledává společnost. Dítě vyžaduje hodnocení své činnosti okolím, rádo soutěží a lákají ho úkoly, kde prokazuje svou iniciativu. (Hájek, 2007, s. 23).

2.3.2 Starší školní věk

Toto období je označováno jako pubescence, která je důležitým biologickým mezníkem. U dětí ve věku 11 až 15 let dochází k tělesným změnám spojeným s pohlavním dozráváním (Vágnerová, 2000, s. 209-210). Pozornost je zaměřena na vlastní tělo, úpravu zevnějšku. Tělesná atraktivita má sociální hodnotu. V oblasti tělesného vývoje dochází k bouřlivým změnám provázaným rychlostí růstu. Dochází k osamostatňování se od rodičů a velký význam přebírá vrstevnická skupina. Typická je kritičnost k autoritám, v porovnání s dřívějším obdobím vzrůstá zájem o druhé pohlaví. Psychický vývoj signalizuje vnímání času a prostoru, paměť logickou a záměrnou. Typické jsou proměny v prožívání, hormonální změny nesou kolísavost emočního ladění. Typická je přecitlivělost na běžné podněty, větší impulzivita, nedostatek sebeovládání a uzavřenost projevovat city navenek. (Vágnerová, 2000, s. 214-215) Potřeba jistoty a bezpečí je naplněna a nahrazuje ji rozvoj nové identity, nezbytná je potřeba seberealizace a otevřené budoucnosti. Důležitá je introspekce se zaměřením na vlastní myšlenky, pocity a prožitky. Úspěšnost ve škole již není cílem, ale prostředkem. Citová vazba se mění do symbolické roviny, převládá odlišení se od rodičů, vznikají pochyby o rodičovských hodnotách a normách. Tento věk přináší velkou vázanost na vrstevníky.

Dítě staršího školního věku je podle Jeana Piageta řazeno do stádia formálních operací. Jeho myšlení již dosahuje plného rozvoje, myslí v abstraktních termínech, je schopno zobecnění. Dítě rozlišuje formu a obsah, a tak se stává schopným správně uvažovat o výrocích, kterým nevěří nebo ještě nevěří, tj. o výrocích, kterými se zabývá jako ryzími hypotézami. (Piaget, Inhelderová, 2000, s. 119)

Pro srovnání podle Eriksona se jedná o fázi identity na straně jedné a zmatení identity na straně druhé, které je klíčové pro rozvoj osobnosti (Erikson, 2015, s. 38). Jedinec vytváří žebříček hodnot ovlivněných kulturou a sociálním prostředím (partou) a ztrácí identitu, která vede ke zmatení rolí.

V praktické části se budeme zabývat oběma věkovými skupinami dětí. Pro obě je zdravé působení rodinného prostředí významné. Pro dítě mladšího školního věku je trávení času s rodiči nepostradatelné, pomoc orientovat se v možnostech využití volného času je důležitá. Dítě rodiče ještě zcela respektuje. Zatímco dítě staršího školního věku se již od

názoru rodiče distancuje. Je pro něho podstatná role vrstevníků, volný čas si organizuje častěji samo jen pod dohledem rodičů.

V oblasti volného času se zvyšuje touha po dobrodružství. Pokud dosud v kroužcích dominoval zájem o činnost samu, nyní začíná být zvýšený zájem o sociální kontakty v kolektivu. Pokud se však aktivita nenabízí a tyto kontakty dítě nenachází, ztrácí zájem a často i z něho odchází. V tomto období nejsou u všech dětí zájmy dostatečně hluboké a stálé. Potřebuje takové aktivity, které mu nachází odpovědi na otázky týkající se dospívání: akceptovatelné místo v sociální skupině, uznání vlastní činnosti, neformální autoritu vedoucího jako vzoru. Labilita chování a podrážděnost přináší vrstevnickým kamarádstvím řadu zkoušek. (Hájek, 2007, s. 24-25)

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Výzkumný problém

Hlavním výzkumným problémem je vliv rodinné situace na trávení volného času dítěte. Budeme se zabírat popisem současného stavu problematiky, jakým způsobem tráví volný čas děti z úplné či neúplné rodiny, jak tráví volný čas děti ve věku 8 až 9 a 12 až 13 let. Jedná se o deskriptivní typ výzkumného problému, neboť budeme popisovat situaci a zjišťovat stav. Naléhavost tohoto výzkumného problému spatřujeme zejména vzhledem k rizikům, která jsme již popsali v teoretické části a mohou děti negativně zasáhnout. Význam rodiny a osobnosti rodiče je zde nenahraditelný.

3.1.1 Zhodnocení dosavadního stavu zkoumané problematiky

V současné době je téma Trávení volného času dětí z pohledu rodinného prostředí velmi naléhavé. Pokud se rodiče dětem věnují a tráví s nimi volný čas společnými aktivitami – výlety, sportováním či hrají hry, nehrozí, že by se děti nudily. V opačném případě jsou děti dostatečně nenaplněné a ohrožené nudou.

Dopadů vlivu rodinného prostředí na trávení volného času je mnoho. K tématu práce zmíníme rodinu úplnou a rodinu neúplnou, kterou se ve výzkumu budeme zabývat. Úplná rodina je taková rodina, kde v domácnosti žijí oba rodiče a jejich děti pohromadě. Neúplná rodina je taková rodina, kde v domácnosti žije jen jeden rodič a jeho děti pohromadě. Zde uvedeme tři dopady vlivu rodinného prostředí z našeho pohledu nejdůležitější:

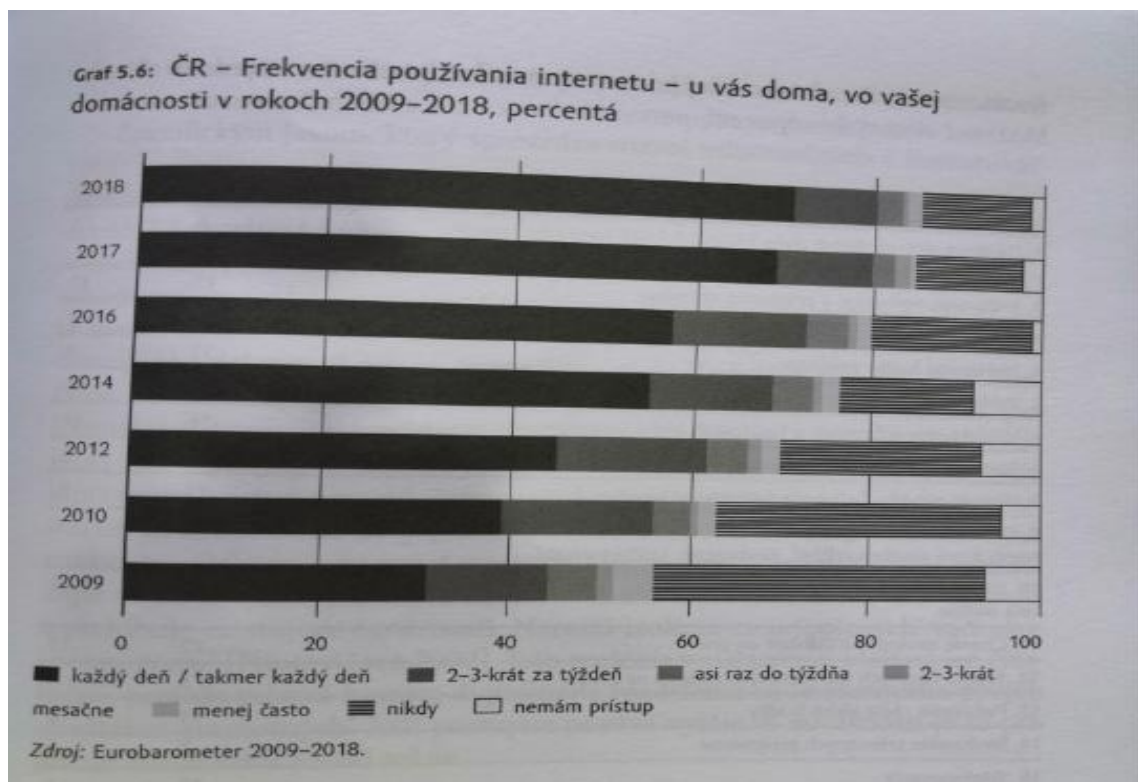
Prvním z nich je únik dětí k moderním technologiím.

Při úniku do samoty virtuálního prostoru na úkor sociálních kontaktů omezených pouze na ty na sociálních sítích vznikají psychické poruchy. Vlivem nedostatku času rodičů na děti, a zároveň přebytku volného času dětí dochází u dětí k nadměrnému užívání telefonů, počítačů a přehnané trávení času před obrazovkou. Také youtubeři jsou v tomto ohledu velmi pozoruhodný fenomén. Ve většině začínali videy s komentováním vlastního hraní počítačových her a postupně začali pro mladé zpracovávat různá témata.

Pro dívky např. v oblasti módy, kosmetiky, pro chlapce v oblasti pohybových výzev nebo motosportu, jde často o témata, která patří do světa dospělých. (Chorvát, Šafr, 2019, s. 179)

Výsledky Evropské výzkumné studie *Health Behaviour in School – Aged Children* z roku 2010 dokazují následující: Děti v ČR mají nedostatek pohybové aktivity, přibližně tři čtvrtiny dětí nedosahují na 60 minut pohybové aktivity každý den v týdnu jako doporučení udávaná Světovou zdravotnickou organizací. Děti v ČR tráví před televizní obrazovkou více než 2 hodiny denně, více než 80 % jich sleduje televizi do 5 hodin denně a přibližně sedm z deseti dětí tráví více než dvě hodiny denně u počítače. České děti začínají výrazně dříve ve srovnání s mezinárodním průměrem pít alkohol. Přestože legální věk pro dostupnost alkoholu je věk zletilosti, tj. věk 18 let, okusí více než polovina českých dětí alkohol poprvé do věku 13 let. Zkušenosti s kouřením tabáku uvádí více než polovina třináctiletých. (HBCS, 2011)

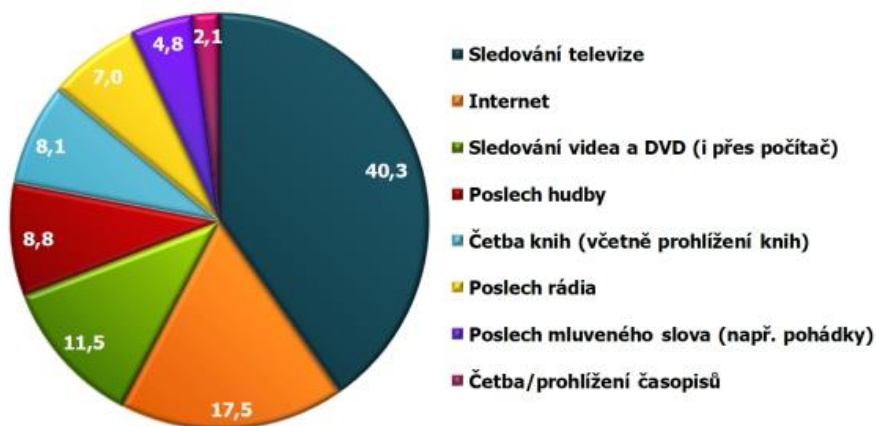
Na základě výzkumu Eurobarometer vyplývá, že na začátku zkoumaného období bylo připojeno k internetu 42 % domácností a na konci období již 81 %. Graf dokazuje nárůst používání internetu v domácnostech v období 2009–2018. (Chorvát, Šafr, 2019, s. 141)

Zdroj: (Chorvát, Šafr, 2019, Frekvence používání internetu v domácnostech)

Agentura Mediaresearch výzkumem z roku 2012 odhalila, že děti ve věku 4-14 let médiím věnují v průměru 4 hodiny denně. Nejvíce sledují televizi, se zájmem zasednou k internetu nebo poslouchají hudbu či rádio. Podíl těchto aktivit je uveden v uvedeném grafu. (Nielsen Admosphere, 2012)

Podíl médií na celkové mediální konzumaci dětí

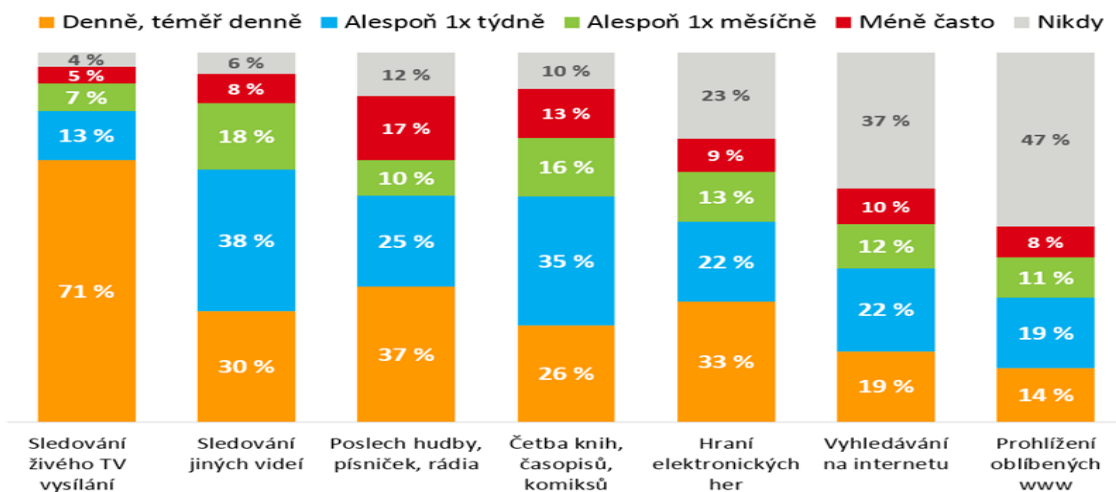

Zdroj: LSS děti 2012, ATO-MEDIARESEARCH, 4-14 let, n = 705

Výzkum společnosti Nielsen Admosphere z roku 2017 se zabýval životním stylem dětí se zaměřením sledovanosti a konzumace obsahu médií. Z výzkumu vyplývá, že u dětí ve věku 4-14 let mezi mediálními aktivitami stále vede sledování televize před sledováním nejrůznějšího obsahu na internetu, hraním her nebo četbou knih. (Nielsen Admosphere, 2017)

Média ve volném čase

ZÁKLAD: Děti 4-14 let, N=513

Zdroj: ATO – Nielsen Admosphere, LSS Děti 2017, základ: děti ve věku 4-14 let, N=531

Druhým důležitým dopadem vlivu rodinného prostředí na trávení volného času dětí jsou somatické problémy dětí v důsledku sedavého životního stylu u televize, počítačů a mobilů.

Příkladem je poškození očí, pohybového aparátu a sklony k dětské obezitě vznikající z nedostatku pohybu.

Výzkumná studie Děti v pohybu v rámci mezinárodního projektu Comenius z roku 2016 potvrzuje, že chybějící pohybová aktivita od dětského věku působí negativně na lidský organismus např. ve formě zvýšení výskytu civilizačních psychických a somatických onemocnění s negativními společenskými a zdravotně ekonomickými následky. (Program celoživotního učení, 2016)

Studie z roku 2019 publikované v periodiku Ophthalmology uvádí mnohé důkazy o tom, že minimálně část celosvětového nárůstu výskytu krátkozrakosti má souvislost s aktivitami, při kterých zaostřujeme na blízko. Vývoj očí ovlivňují digitální obrazovky, čtení tradičních knih, ale i celkové množství času stráveného v uzavřených prostorech. (Coopervision, 2019)

Studie autorů Hamřík, Kalman, Bobáková & Sigmund, 2012 (UTB, 2017) dokazuje, že sedavý životní styl dětí školního věku zaměřený na trávení času u televize a počítače může mít negativní vliv na jejich zdraví a podílí se na problémech souvisejících s dětskou obezitou.

Třetí dopad vlivu rodinného prostředí souvisí se vzděláním rodičů.

Výzkum poukazuje na to, že děti, které se věnují organizovaným volnočasovým aktivitám jsou často ze vzdělanějších a socioekonomicky lépe situovaných rodin. Takové děti jsou ve svém životě výrazněji šťastné. Rodiče s vyšším vzděláním mají tendenci uchránit své děti před nudou, mají tendenci ovlivnit, co jejich děti budou či nebudou ve svém volném čase dělat. Rodiče s nižším vzděláváním nechávají toto rozhodnutí na samotných dětech, ty často upřednostňují neorganizované a rizikové aktivity (Bocan, Machalík, 2012).

Také ze starších zdrojů vyplývají skutečnosti, které dokazují, že funkčnost rodinného prostředí má vliv na negativní dopady směřující k dětem – vliv nevhodné vrstevnické skupiny, únik k moderním technologiím či sedavý způsob jako životní styl.

Výzkum potvrzuje, že nejvyhledávanější činnosti dětí ve volném čase jsou v pořadí sledování televize, pobyt venku s kamarády, poslouchání hudby, pobyt v přírodě a na posledním místě sportování a pohybové aktivity (Čech, 2002). Důraz na pohybové aktivity klade i MPSV (2004) v Národní zprávě o rodině, z níž je zřejmé, že děti v celkovém počtu velmi málo sportují, nezdravě se stravují, a to vede k nárůstu obezity u dětí. Dále *Macek* (2003) upozorňuje, že u mladých lidí je kladen větší důraz na zábavu a odpočinek, než tomu bylo dříve. Důležitý je však právě způsob a druh zábavy a odpočinku. *Matoušek* (1997) se zaměřuje na funkčnost rodiny a tvrdí, že: „Funkční rodina si musí udržet alespoň nějaké společné činnosti ve volném čase, jichž se účastní všichni nebo alespoň někteří členové rodiny. Otázka „Jak trávíte víkendy?“ je nejrychlejší cestou ke zjištění funkčnosti rodiny.“ Z hlediska výchovy *Helus* (2007) sděluje následující: „V rozporu s pozitivním výchovným stylem je nezáměr o to, co dítě dělá, jak se projevuje, oč mu samotnému jde. Účastný zájem o jeho osobu, činnosti a výkony je jedním z hlavních motivujících faktorů rozvoje dětské osobnosti.“ *MŠMT* (2002) shrnuje, že vývoj volnočasových aktivit dětí není příliš pozitivní. Frekvence aktivit se snižuje, a naopak se zvyšuje zájem o nenáročné, pasivní a konzumní zájmy např. sledování TV. Z hlediska konzumace médií *Smékal* (2004) konstatuje, že média patří do našeho života, ale jejich nadměrné užívání vede k záměně přirozenosti prostředí za prostor mediální.

Z uvedených výzkumů a fakt z odborné literatury tedy vyplývá, že děti upřednostňují pasivní trávení volného času před aktivním, což může vést k závislostem, delikvenci a poruchám somatickým i psychickým.

3.1.2 Výzkumné otázky

Základní výzkumná otázka:

Jak rodinná situace ovlivňuje trávení volného času?

Dílní výzkumné otázky:

V kterých aspektech je rozdílné trávení volného času dětí z úplných a neúplných rodin? (trávení volného času s rodiči, vrstevníky, v zájmových kroužcích)

Jakým způsobem tráví rodiče se svými dětmi volný čas?

Kolik času věnují rodiče svým dětem ve prospěch společných aktivit volného času?

3.1.3 Cíle výzkumného šetření

Cílem výzkumu je zjistit, jak rodinná situace ovlivňuje trávení volného času. Z něho vycházejí dílčí cíle, kterými je zjištění rozdílnosti trávení volného času v úplných a neúplných rodinách z hlediska jejich funkčnosti a nalezení informace, jak často rodiče tráví se svými dětmi volný čas.

Pokud se nám podaří odpovědět si na výzkumné otázky, mohou pak sloužit rodičům jako motivace k jejich trávení volného času se svými dětmi a monitorování volného času svých dětí. Pro odborníky může toto drobné šetření napomoci k rozsáhlejšímu pedagogickému výzkumu aktuálního současného fenoménu „Náplň volného času dětí.“

3.1.4 Metody výzkumu, popis výzkumného vzorku a sběr dat

V celém našem výzkumu budeme pracovat s oběma typy rodin, úplnou i neúplnou. V rozhovoru focus group figurují zástupci 3 úplných a 3 neúplných rodin. Z hlediska funkčnosti rodiny zde budeme pracovat s rodinou stabilizovaně funkční, s rodinou funkční s přechodnými vážnými problémy a rodinou problémovou.

Pro zjištění dat jsme použili kombinaci kvantitativního a kvalitativního výzkumného designu. Kvantitativní přístup k řešení je vhodný pro hromadné získávání dat. V této části výzkumu jsme předložili dětem strukturované dotazníky, na které jsme navázali kvalitativními rozhovory se zástupci rodičů různých typů rodin. Vzorový dotazník i část rozhovoru bude přiložena v příloze této práce. V této části výzkumu, která bude využívat kvantitativní techniku směřujeme k popisu zkoumaných jevů. Získaná data posloužila k formulaci témat a oblastí pro kvalitativní část výzkumu. Poté následovaly rozhovory – focus group. Oběma výzkumným nástrojům se detailněji věnujeme v kapitolách 3.1.4.1 a 3.1.4.2.

Výzkumným vzorkem dotazníkového šetření byly děti ve věku 8 let a ve věku 13 let v celkovém počtu 142. Jde o dostupný výběr vzorku

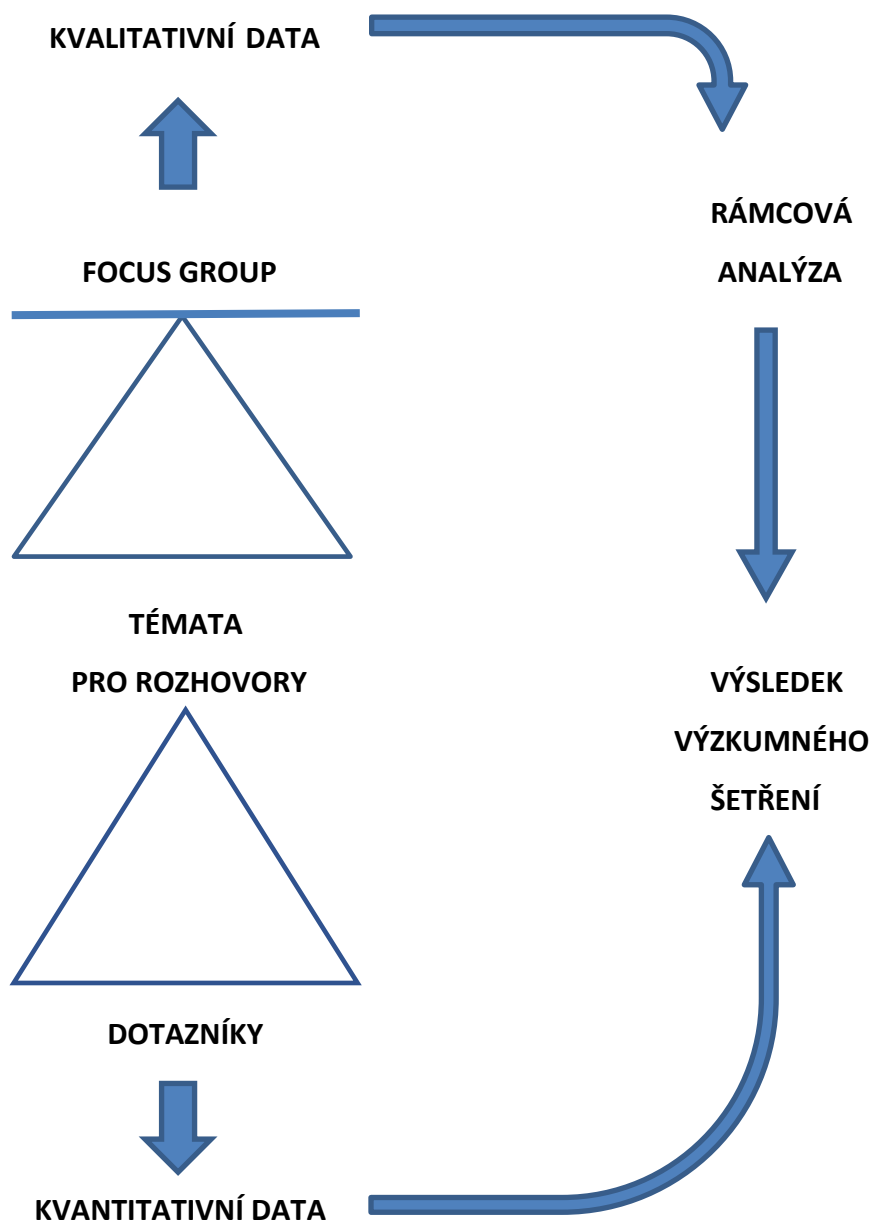

Schéma č. 1 Kombinace metod výzkumných designů směřující k výsledku šetření

	8-9 let	12-13 let
ZŠ E. Beneše Písek	21	15
ZŠ T. Šobra Písek	22	23
ZŠ Záhoří	14	18
Gymnázium Písek		29
CELKEM	57	85

Tabulka č. 1 Výzkumný vzorek

Tři základní školy se nacházejí ve městě Písek. Základní škola Edvarda Beneše má bohatou historii. V roce 1940 byla otevřena poprvé a navštěvovalo ji 220 žáků. V současné době se jedná o velikostně rozsáhlejší školu, chodí do ní 770 dětí rozdělených do 32 tříd. Druhou školou je základní škola Tomáše Šobra. Tato škola patří spíše k mladším a menším školám ve městě. Žákům byla otevřena v roce 1978 a nyní v ní studuje 280 dětí. Z gymnázia Písek jsme vybrali vzorek studentů z 2. ročníku osmiletého gymnázia. Jde o školu s více než 200 let starou tradicí, otevřena byla v roce 1778, dnes školu navštěvuje 630 studentů rozložených ve 22 třídách. Poslední školou je vesnická škola 6 kilometrů od Písku směrem na Tábor v obci Záhoří. Jedná se o malou školu, kde je zastoupena pouze 1 třída z každého ročníku, celkem čítá 160 žáků.

3.1.4.1 Dotazník

První výzkumnou metodou je anonymní dotazník, který se jeví z hlediska efektivity při velkém počtu u respondentů ideální. Pro anonymitu lze tedy předpokládat větší pravdivost údajů, což může být jeho výhodou. Na druhou stranu nevýhodu spatřujeme v omezeném prostoru pro odpovědi respondentů, protože jsme vzhledem k věku zvolili otázky většinou uzavřené, které nabízí konkrétní odpovědi. Širší prostor by poskytly otevřené nebo polouzavřené otázky. Jde o soustavu předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba odpovídá písemně. Data mají vždy podmíněnou platnost a vyžadují vždy obezřetnou interpretaci, abychom odlišili objektivní zjištění od subjektivního. (Chráška, 2007, s. 163-164)

Náš konkrétní dotazník vznikl na základě studia teorie literatury věnující se našemu tématu (Chráška, 2007, s. 166-167). Volili jsme takové otázky, které směřují k nalezení odpovědí na naši základní výzkumnou otázku a dílčí podotázky. Jsou jednoduché, srozumitelné, stručné a jednoznačné proto, aby respondentům umožňovaly snadné a ničím nekomplikované odpovědi.

Nejprve jsme oslovili ředitele jednotlivých škol, kteří museli s výzkumem souhlasit a zajistili informovaný souhlas rodičů. Následně jsme seznámili třídní učitele s obsahem anonymního dotazníku a plánem dotazování. Poté jsme domluvili konkrétní termín příchodu do třídy. Žáci byli o výzkumu a jeho cíli předem informováni. Po úvodním

seznámení, anonymitě a technické stránce vyplňování dotazníku se žáci pustili do práce. Po sběru dotazníků, rozloučení a poděkování jsem se odebrali k vyhodnocení výsledků výzkumného šetření.

3.1.4.2 Focus group

Druhou výzkumnou metodou je skupinový kvalitativní rozhovor, tzv. focus group. Moderovaná diskuse ve skupině bude směřovat k jednomu ohnisku, kterým je téma práce, Trávení volného času dětí z pohledu rodinného prostředí. Jedná se o rozhovor se šesti zástupci rodičů z různých typů rodin. Skrze něj odhalíme různé přístupy k volnému času v závislosti na rodinné situaci. Též nám dokreslí zjištěná data od dětí z dotazníku názorem protistrany rodičů. Focus group je styl rozhovoru určený pro malé skupiny nepříbuzných jedinců. Je to inovativní a vyvíjející se strategie pro shromažďování informací, které by jinak mohly být poměrně obtížně dostupné. Typická focus group relace se skládá z malého počtu účastníků pod vedením facilitátora, obvykle nazývaného moderátor. Ten by měl být dobře připravený, musí umět naslouchat tomu, co účastníci říkají. Měl by vést rozhovor, zároveň se však vyvarovat nabízení názorů a věcných připomínek. Rozhovor by měl být nahráván a moderátor by si měl v průběhu zapisovat poznámky pro kvalitu následného vyhodnocení. Neformální diskusní atmosféra focus group má za cíl povzbudit subjekty, aby svobodně a úplně mluvily o jejich chování, postojích a názorech, které mají, ale aby zůstaly u tématu. (Lune, H., Berg B.L., 2017, s. 94-106)

Náš focus group probíhal v klidné, ničím nerušené atmosféře. Rozhovor byl zahájen nezávislým povídáním na běžná každodenní témata. Sama jsem se ujala role moderátora. Celá diskuse byla vedena moderátorem především proto, aby nezacházela do nežádoucích rovin. Měla jsem předem připravené strukturované otázky, které směřovaly k doplnění výsledků výzkumu z dotazníků a zjišťovaly názory rodičů, jako protistrany k názorům dětí. Každý vyzvaný účastník mluvil bez přerušování ostatními dosyta. Poté reagovali svými názory ostatní. Celý rozhovor měl jediný cíl, dokreslit výsledky z dotazníkového šetření. Focus group byl po celou dobu nahráván, poté byl celý přepsán pro potřeby vyhodnocení. Uvedená jména jsou smyšlená s ohledem na anonymitu dotazovaných.

3.1.5 Analýza dat

Analýza kvantitativních dat byla provedena utříděním a vyhodnocením do tabulek. Nejprve jsme provedli kategorizaci odpovědí. Dalším krokem při zpracování výsledků dotazníkového šetření bylo třídění. Použili jsme ruční třídění, kdy jsme dotazníky rozdělili podle třídících znaků. Hledané statistické četnosti jsme poté zjistili spočítáním formulářů dotazníků na jednotlivých hromádkách. Využili jsme třídění prvního a druhého stupně. Pokud vyhledáváme respondenty, kteří mají jeden společný znak jde o třídění prvního stupně, pokud dva společné znaky, jde o třídění druhého stupně. (Chráska, 2007, s. 177)

Analýzu kvalitativních dat jsme provedli postupem transkripce, poté kódování a výsledkem je deskriptivní závěr. Sběr dat jsme prováděli strukturovaněji, aby vedl k systematickým přehledům.

Dle Hendla (2005, s. 360-361) jsou základní kroky rámcové analýzy následující:

První seznámení – poslech nahrávky, přepis rozhovorů s cílem sestavit seznam základních témat, která se v datech vyskytují.

Identifikace tematického rámce – vychází z cílů výzkumu a z informací respondentů. Jde o zjištění základních témat a otázek s výsledkem sestavení seznamu segmentů dat i pozdější identifikaci.

Označování – aplikace tematického rámce na data v textové podobě, označování vybraných částí textu číselnými nebo textovými kódy.

Tabulky – cílem je abstrakce a syntéza.

Zobrazení a interpretace – pomocí tabulek vytvoříme typologie, hledáme asociace mezi tématy.

Proces směřuje k cílům výzkumu a otázkám, které v průběhu celého procesu vznikly. Rámcová analýza je předběžná fáze interpretativních postupů. Je vhodná pro kratší výzkumnou akci a tam, kde je sběr dat strukturovaný. Cílem je lepší organizace dat. Nejprve je roztrídíme do kategorií a v druhé fázi popisujeme, vysvětlujeme a objasňujeme. Některé tyto kroky uvádíme v příloze č. 4 této práce.

3.2 Zhodnocení výsledku výzkumného šetření, diskuse

Výsledek výzkumného šetření navazuje na výzkumné otázky, význam rodinné situace, rozdíly v aspektech trávení volného času dětí z úplných a neúplných rodin, způsob trávení volného času rodičů s dětmi a jejich společné volnočasové aktivity. A ty v následující části zhodnotíme. Celkově, když se zaměříme, na všechny respondenty je jednoznačné, že větší množství jich žije v rodině úplné 104 z celkového počtu 142 respondentů, 35 v rodině neúplné a 3 v dětském domově. Většina všech dětí navštěvuje nějaký zájmový kroužek a též jsou z velké části děti spokojené se způsobem trávení svého volného času. Ve chvíli, kdy zájmový kroužek nenavštěvují tráví volný čas pouze na telefonu menší podíl dětí než těch, které kromě času s moderními technologiemi chodí s kamarády ven nebo mají další aktivity. 108 dětí jezdí jednou nebo vícekrát za rok s rodiči na dovolenou. 35 mladších dětí z počtu 57 chce raději svůj volný čas trávit s rodinou, u starších dětí převažuje zájem o volnočasové aktivity s kamarády nebo osamocně 59 z 85.

Naší základní výzkumnou otázkou je:

Jak rodinná situace ovlivňuje trávení volného času?

Z výzkumu vyplývá jasná souvislost rodinné situace a trávení volného času dětí. Tam, kde v rodině chybí článek, nejčastěji otec, dochází k určitým komplikacím. Není zcela jasné proč, ale méně jich navštěvuje zájmový kroužek, často jim chybí čas strávený s rodiči, více rozhodují sami o svém volném čase. Je zjevné, že ve větším měřítku nejezdí s rodiči na dovolenou a volný čas tráví jen nákupy a návštěvami. Také velký podíl jejich rodičů, se kterými doma žijí tráví hodně času v práci a nechodí s nimi nikdy do restaurace.

Navážeme-li na dílčí výzkumnou otázku:

„V kterých aspektech je rozdílné trávení volného času dětí z úplných a neúplných rodin“?

Z výzkumného dotazníkového šetření jsou zřejmá následující fakta:

V porovnání výzkumu dětí z neúplných rodin bylo šetřením odhaleno, že oproti těm z úplných rodin jsou velmi často znevýhodněné. V jejich neprospěch lze sdělit, že 16 z 19 dětí nenavštěvuje zájmový kroužek, častěji jim schází ve volném čase čas jejich rodičů v jejich prospěch 22 ze 32, téměř vždy o svém volném čase rozhoduje samo 23 ze 31

dětí. Rodiče s nimi častěji nejezdí na dovolenou, výjimečně s nimi tráví volný čas 9 z 10 a tráví ho jen nákupy a návštěvami 27 ze 42, velmi často pracují 12 a více hodin denně 63 z 92 a častěji nikdy nechodí s dětmi do restaurace 28 ze 30. V úplných rodinách často dětem schází čas pro sebe 18 z 23, častěji chodí příležitostně s rodiči do restaurace 82 z 88, většinou jezdí s rodiči na dovolenou jedenkrát či několikrát za rok 97 ze 108 a o svém volném čase rozhodují společně s rodiči 82 z 91. Struktura dotazníku je uvedena v příloze č. 1 a kompletní data z dotazníků jsou v příloze č. 2 této práce.

Podíváme-li se na další dílčí výzkumnou otázku:

„Jakým způsobem tráví rodiče se svými dětmi volný čas“?

Můžeme sdělit, že i zde jsou děti z neúplných rodin častěji „ošizené“. Z celkového počtu 96 dětí, 88 z nich tráví volný čas s rodiči pestrými aktivitami, kterými jsou sport, pobyt v přírodě, práce na zahradě, stolní hry, výlety, nákupy, návštěvy, kina nebo divadla. V neúplných rodinách je to jen 8 dětí. Naproti tomu jen nákupy a návštěvami tráví z celkového počtu 42 dětí. 27 z nich je z neúplných rodin a 16 z rodin úplných.

K tématu další dílčí výzkumné otázky:

„Kolik času věnují rodiče svým dětem ve prospěch společných aktivit volného času“?

Ze zjištěných dat vyplývá, že ze 142 dětí 96 z nich potvrdilo, že s nimi rodiče tráví každý den alespoň chvíli, oproti tomu 23 z nich jsou s rodiči společně ve volném čase jen o víkendech a prázdninách. I přesto, že v obou typech rodin velký podíl rodičů tráví s dětmi každý den alespoň chvíli, z velké části si děti stěžují na nedostatečný čas rodičů v jejich prospěch. Pokud však tráví volný čas rodiče s dětmi jen výjimečně, tato skutečnost převažuje u dětí z rodin neúplných. V obou typech rodin děti velmi často, pokud nejsou na kroužcích tráví volný čas s moderními technologiemi.

Totéž potvrzují i výzkumné studie agentury Mediaresearch a společnosti Nielsen Admosphere z let 2012 a 2017 zabývající se životním stylem dětí a vlivem médií. Vzhledem k tomu, že děti mají hodně volného času, zvládnou kroužky a dostatečná část jim ho ještě zbývá. Většina všech dětí jej naplní stykem s moderními technologiemi a výzkum vykazuje, že se způsobem trávení svého volného času je spokojena.

Z dotazníků vzešla témata, kterými jsme se dále zabývali v rozhovorech s rodiči focus group: Názor na důležitost vyrůstání dítěte v úplné či neúplné rodině.

Rozsah trávení volného času rodičů s dětmi a jakými aktivitami je naplněn. Děti a jejich volný čas, kroužky i virtuální svět. Spokojenost dětí s obsahem volného času a rozhodování o něm.

Z výzkumu strukturovaného rozhovoru focus group vyplývá, že rodina úplná a zároveň funkční je výborným výchozím bodem pro kvalitu trávení volného času dětí. Chuť a snaha obou rodičů vytvářet kladné vztahy i v době volna nese pohodové soužití všech zúčastněných. Pokud je v rodině zaznamenána nějaká nefunkčnost nebo se jedná o rodinu neúplnou, pak je tato rodina znevýhodněna už na startovní čáře. Rodič, který figuruje v rodině jako jediný článek spolu s dítětem, bývá často unaven přemírou povinností, ať už ekonomických nebo finančních. Chybí mu pak energie a síla na zvládnutí dalších otázek, zejména těch spojených s výchovou svých dětí. Rodina úplná, ale ne zcela funkční, fungující pouze v některých ohledech postrádá rekreační funkci volného času. Otec se zbytkem rodiny volný čas netráví, nemá zájem, upřednostňuje své aktivity. Ještě více významná, než rodinné prostředí je kvalita osobnosti rodiče. Příkladem je jedna matka samoživitelka, která nezvládá své děti, nechtějí s ní čas trávit. Nikdy nebyly zvyklé na společné rodinné aktivity a nyní v období pubescence již zájem nemají absolutně. Jiná matka v podobné situaci, také samoživitelka dokázala ekonomicky a organizačně zajistit svému synovi společné aktivity. Rodina není úplná, ale je schopna společně smysluplně využít volný čas právě díky přístupu a osobnostním rysům matky.

Cílem rozhovoru bylo dokreslit výsledky získané z dotazníků od dětí. Zúčastnili se ho dle plánu všichni rodiče, zástupci 3 úplných a 3 neúplných rodin. Z celého průběhu rozhovoru lze vyčíst, že důležitou roli hraje sociální status a vzdělání rodičů, též finanční zajištění rodiny. Především osobnost rodiče je přínosem pro smysluplné trávení volného času dítěte. Pokud je rodina úplná a funkční, pak plnění mnohých jejích funkcí je jednodušší. Podílejí se na nich totiž oba rodiče rovným dílem nebo každý svou částí. Pokud ale člen rodiny chybí nebo aktivně se nepodílí, jiný člen musí tento nedostatek kompenzovat. Pokud není schopen této kompenzace, rodinná konstelace ve vztahu k volnému času strádá. Struktura rozhovoru focus group je uvedena v příloze č. 3 a jeho přepis v příloze č. 4.1 této práce.

Výsledek našeho šetření není možné zobecňovat, protože vzorek 142 respondentů je pouhým zlomkem celkové populace. Cílem šetření bylo zjištění, jak rodinná situace

ovlivňuje trávení volného času, zjištění rozdílnosti trávení volného času v úplných a neúplných rodinách, a nalezení informace, jak často tráví rodiče se svými dětmi volný čas. Výzkumného cíle bylo naplněno, protože z výzkumu vyplývá, že důležitost rodiny je nezbytná a je jednoznačné, že rodinná situace ovlivňuje trávení volného času dětí. Není možné stanovit, že neúplné rodiny nefungují, ale je zřejmé, že děti z neúplných rodin mají ztížené podmínky oproti dětem z úplných rodin. Výsledky ukazují na skutečnosti, že jejich rodiče žijí často osamocení bez druhého partnera jen s dětmi, hodně času tráví v zaměstnání, mají méně volného času i finančních prostředků. Naopak v úplných rodinách častěji rodiče tráví volný čas s dětmi o dovolených, pestrými společnými aktivitami a často příležitostně navštěvují společně restaurace. Na rozhodování o volném čase dětí se podílejí rodiče společně s dětmi výrazně častěji, než je tomu u neúplných rodin. I přesto, že ve výzkumu není možné do hloubky zkoumat jednotlivé rodiny a osobnosti rodičů, z výsledků je zjevné, že osobnost rodiče má v naší otázce významný vliv. Věnování se dětem rodiči je nezbytné pro jejich zdravý vývoj a životní styl. Důvodů motivace pro rodiče, proč omezit svoji pohodlnost je tedy mnoho. I přes tlak dnešní doby na práci náročnou na čas je nutné, aby se rodiče zamysleli a uvědomili si, že investice do vlastních dětí se vyplatí a měla by být prioritou. Aktivní a smysluplné trávení volného času rodin může snižovat zmíněná rizika, která mohou mít vliv na jejich budoucí život. Společenskou podporou je nabídka většího množství bezplatných zájmových kroužků ve školách, výstavba venkovních městských dětských sportovišť a motivace dětí k pohybu ve školách.

Pokud v této diskusi srovnáme výsledky výzkumu s literaturou musíme dát za pravdu výroku Kaplánka (2012), který zmiňuje, že nemotivovanost jedince vůči smysluplným aktivitám souvisí s nepodnětným prostředím a selháváním autorit ve výchově. Výzkum se též ztotožňuje se slovy Pávkové (2002), která zmiňuje, že hodnotová orientace se projevuje ve známém protikladu mít či být. I výzkumu Bocana a Machalíka (2012) dáváme za pravdu v tom, že způsob volného trávení volného času úzce souvisí se vzděláním rodičů, o čem jsme se v naší praktické části také sami přesvědčili.

4 ZÁVĚR

Volný čas je pro každého z nás nenahraditelný. Způsob jeho trávení významně ovlivňuje životní styl jedince. Rodina je místem, kde návyky kvalitního využívání volného času vznikají a mají zásadní význam pro celoživotní orientaci každého jednotlivce.

V teoretické části jsme popsali v jednotlivých kapitolách témata volný čas, rodina a osobnost dítěte. Zabývali jsme se specifiky a porozuměním volného času, sledovali jsme volný čas jako ukazatel životního stylu, funkce volného času a v neposlední řadě jsme poodhalili výchovu ve volném čase, k volnému času a hrozby volného času. Dále jsme popsali specifika, typy a podoby rodiny, proměny a krize současné rodiny, rodinu v kontextu finančního zajištění, funkce rodiny a funkce výchovy a její role v rodině. V části zaměřené na dítě jsme poukázali na význam osobnosti dítěte a jeho volného času, popsali jsme vývojové mezníky dítěte věku 8-9 let, které je zahrnuto do mladšího školního věku a 12-13 let, dítě staršího školního věku.

Empirická část vycházela ze šetření, jehož hlavním smyslem byla analýza trávení volného času dětí z pohledu rodinného prostředí, z úplných a neúplných rodin. Cílem bylo zjištění, jak rodinná situace ovlivňuje trávení volného času. Dílčími cíli bylo objasnění rozdílnosti trávení volného času dětí z úplných a neúplných rodin z hlediska jejich funkčnosti a nalezení informace, jak často rodiče se svými dětmi tráví čas. Popsali jsme výzkumný problém a výsledky výzkumného šetření se nám podařilo zodpovědět výzkumné otázky. Zhodnotili jsme dosavadní stav zkoumané problematiky. Metodami výzkumu a sběrem dat jsme provedli dotazníkové a focus group šetření a poté jsme zanalyzovali data a zhodnotili výsledek praktické části.

Základní výsledky našeho šetření ukázaly, že rodinné prostředí, ve kterém dítě vyrůstá je důležité pro jeho trávení volného času. V neúplných rodinách jsou podmínky ztížené a také závisí na osobnosti rodiče. Pokud rodič chce se svým dítětem trávit čas, prostor a možnosti si vždy najde. Společné aktivity nemusí být finančně náročné a radost společného trávení volného času může spočívat v maličkostech.

Současné děti jsou jiné než ty, které pomáhaly svým rodičům na poli i než ty, které své dětství „proběhaly“ venku. Jsou ovlivněné médii a moderními technologiemi, které ať

chceme nebo ne jsou součástí našeho života. Postmoderní doba přináší do jisté míry samotu, anonymitu a lhostejnost. Chybí zde přirozená otevřenost v komunikaci, vyslechnutí moudrosti a procítění starostlivosti prarodičů. Konzum a hektický způsob života však nelze odstranit, je zde a musíme v něm žít. Závisí jen na nás, jak jej uchopíme a ve vztahu k našim dětem s ním naložíme. Pokud jejich volný čas bude smysluplný, bude jim přinášet radost, uvolnění a uspokojení, jsme na správné cestě. A na ní je rodina jako celek i rodič jako jednotlivec nezbytnou a nenahraditelnou součástí.

5 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- Bocan, M. a kol. (2012). *Děti v ringu dnešního světa*. Praha: NIDM a MŠMT.
- Čech, T. (2002). *Efektivní využívání volného času jako součást životního stylu dětí v postmoderní společnosti*. Pedagogická orientace 2.
- Erikson, E.H. (2015) *Životní cyklus rozšířený a dokončení. Devět věků člověka*. Praha: Portál.
- Hájek, B. (2007). *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Pedagogická fakulta UK.
- Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J. (2008) *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál.
- Helus, Z. (2007) *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada.
- Hendl, J. (2008) *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál.
- Hofbauer, B. (2004) *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Grada.
- Chorvát, I., Šafr, J. (eds). (2019) *Volný čas, společnost, kultura*. Praha: Slon.
- Chráska, M. (2007) *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada.
- Kaplánek, M. (ed.) (2012) *Čas volnosti – čas výchovy*. Praha: Portál.
- Kaplánek, M. a kol., (2017) *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Praha: Portál.
- Knotová, D. (2011) *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido.
- Kraus, B., Poláčková, V. et al. (2001) *Člověk prostředí výchova*. Brno: Paido.
- Lorenz, K. (1973) *8 smrtelných hříchů*. Praha: Academia.
- Lune, H., Berg B.L. (2017) *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. Edinburgh: Pearson education.
- Macek, P. (2003) *Adolescence*. Praha: Portál.
- Matoušek, O. (1997) *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon.
- Možný, I. (2006) *Rodina a společnost*. Praha: Slon.
- Pávková, J. (2002) *Pedagogika volného času*. Praha: Portál.
- Piaget, J., Inhelderová B. (2000) *Psychologie dítěte*. Praha: Portál.
- Procházka, M. (2012) *Sociální pedagogika*. Praha: Grada.
- Prokop, D. (2020) *Slepé skvrny*. Brno: Host.
- Smékal, V. (2004) *Dítě na prahu dospívání*. Praha: Barrister & Principal.
- Stebbins, R.A. (2018) *Leisure as not work: a (far too) common definition in theory and research on free-time activities*, World Leisure Journal.

Vágnerová, M. (2000) *Vývojová psychologie*. Praha: Portál.

Vítečková, M. (2018) *Metodika zpracování bakalářské práce*. České Budějovice: Pedagogická fakulta.

Elektronické zdroje

Bauman, P. (2010). *Současné podoby pedagogiky volného času*. Dostupné z https://Ped_4_12_06_Současné_podoby_404_425.pdf

Coopervision. (2019). *Děti u obrazovek*. Dostupné z <https://coopervision.cz/blog/deti-u-obrazovek>

HBSC. (2011). *Národní zpráva o zdraví a životním stylu dětí a školáků*. Dostupné z https://hbsc.cz/wp-content/uploads/2018/09/narodni_zprava_zdravi_ziv_styl.pdf

Kočerová, M. (2019). *Weisure – fenomén, životní styl, nebo zlozvyk?* Dostupné z <http://caritasetveritas.cz/index.php?action=openfile&pkey=298>

Kopecký, K. (2017). *Co je syndrom FoMo*. Dostupné z <https://www.e-bezpečí.cz/index.php?view=article&id=1229>

MPSV. (2002). *Národní zpráva o rodině*. Dostupné z <https://www.mpsv.cz/documents/20142/833915/040804a.pdf/e6ba30f4-b0f5-ea79-42bf-d3ef9ea85611>

MŠMT. (2002). *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Dostupné z <https://www.msmt.cz/file/7327?highlightWords=Volný+čas+prevence+děti+mládeže>

Nielsen Admosphere. (2012). *Děti věnují médiím v průměru čtyři hodiny denně*. Dostupné z <https://www.nielsen-admosphere.cz/news/tz-deti-venuji-mediim-v-prumeru-ctyri-hodiny-denne>

Nielsen Admosphere. (2017). *Z médií dávají děti nejčastěji přednost televizi, ta předčí i počítačové hry nebo internet*. Dostupné z <https://www.nielsen-admosphere.cz/news/ato-z-medii-deti-nejcastěji-prednost-televizi-ta-predci-i-pocitacove-hry-nebo-internet>

Program celoživotního učení. (2016). *Děti v pohybu*. Dostupné z https://researchgate.net/publication/319873885_Kids_in_Motion_DETI_V_POHYBU_Vyzkumná_studie_v_ramci_mezinarodniho_projektu_Comenius

SOÚ AV ČR. (2013). *Většina samoživitelů jen obtížně vychází s příjmem*. Dostupné z https://www.promenyceskespolecnosti.cz/tiskove_zpravy-detail.php?idPol=11

SOÚ AV ČR. (2017). *Proměny české společnosti*. Dostupné z <https://www.so.cas.cz/aktualita/vyzkum-promeny-ceske-spolecnosti-mapuje-uz-3-rok-osudy-domacnosti-pomaha-porozumeti>

UTB. (2017). *Volný čas ve výzkumném diskursu v konsekvencích témat sociální pedagogiky*. Dostupné z https://sosed.cz/wpcontent/uploads/2017/04/STUDIE_SocEd_T05-01-2017-1.pdf

6 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Příklad vyplněného dotazníku

Příloha č. 2: Výsledky dotazníkového šetření

Příloha č. 3: Struktura Focus group

Příloha č. 4: Některé kroky rámcové analýzy

4.1 Přepis rozhovoru

4.2 Seznam témat a otázek

Dotazník

Trávení volného času dětí

Milé děti,
tímto vás prosím o vyplnění tohoto dotazníku, jehož účelem je zpracování bakalářské práce. Jmenuji se Michaela Leskovcová a jsem studentkou Jihočeské univerzity, pedagogické fakulty oboru Sociální Pedagogika v Českých Budějovicích. Vyplněním dotazníku pomůžete objasnit skutečnost, jak vy děti trávíte volný čas.

Své odpovědi prosím označte křížkem. Tam, kde je místo vtečkované, údaj doplňte.

Příklad:

Když je venku tma, tak je:

Den

Noc

Sluníčko má*žlutou*..... barvu.

Děkuji vám předem za váš čas, který vyplněním strávíte.

.....

1. **Jsem**

dívka

chlapec

2. Je mi*8*..... let.

3. **Se mnou doma bydlí**

(zapiš všechny členy domácnosti a jejich vztah k tobě např. Petr – bratr)

Matka - brácha, Babka - mamka,

Petr - tatka

.....

9. Jsi spokojený(á), jak trávíte volný čas společně s rodinou?

Ano
Ne

10. Co ti schází v trávení volného času?

nic, jsem spokojený aby rodiče měli více času abych měl více času jen pro sebe
abych chodil na kroužky (více kroužků)

Něco jiného (doplň)

.....

.....

11. Jak často jezdíš s rodiči (rodičem) na dovolenou?

několikrát za rok jednou za rok občas, jednou za několik let nikdy

12. Kolik hodin denně stráví rodiče (rodič) v práci?

Maminka

méně než 8 hodin

10 hodin

12 hodin

více než 12 hodin

Tatínek

méně než 8 hodin

10 hodin

12 hodin

více než 12 hodin

13. Chodíte s rodiči (rodičem) na jídlo do restaurace?

každý den 2-3krát v týdnu 1x týdně občas asi 1x za 14 dnů

příležitostně, když má někdo z rodiny svátek nebo narozeniny

jen o dovolené vůbec

14. Kdo rozhoduje o tvém volném čase?

jen já sám

jen moji rodiče

vzájemná dohoda mě a rodičů

.....

Ještě jednou Vám mnohokrát děkuji za čas a ochotu.

4. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek?

Ano

Ne

Pokud ano zaškrtni jaký (pokud jich navštěvuješ více označ všechny):

hokej fotbal basketbal florbal házená plavání atletika
gymnastika bojové sporty aerobic tanec keramika kreslení zpěv
hra na hudební nástroj cizí jazyk ctov zvířat

Jiný (doplň) *jezdě na hoke*

Pokud ne, označ, co děláš ve svém volném čase:

telefon tablet počítač televize nic jdu s kamarády ven

Něco jiného (doplň)

5. Jsi spokojený(á) s tím, jak trávíš svůj volný čas?

Ano

Ne

Pokud ne, co bys nejraději ve volném čase dělal?

.....

6. S kým bys nejraději trávil(a) svůj volný čas?

sám

s kamarády

s rodiči

S někým jiným (doplň)

7. Trávíš volný čas společně s rodinou? (povídání si, jiná společná aktivita s členy rodiny)

nikdy výjimečně jen o víkendech a prázdninách 1x týdně 2-3x týdně

každý den alespoň chvíli

8. Co děláš za činnosti ve volném čase s rodinou?

sport pobyt v přírodě práce na zahradě u domu stolní nebo jiné hry

výlety nákupy návštěva příbuzných, známých kino, divadlo

Jiné (doplň)

.....

Příloha č. 2

Dotazníkové šetření – všichni respondenti

Větší část života žiji v rodině	úplná	neúplná	dětský domov	celkem
děti 8-9 let	40	16	1	57
děti 12-13 let	64	19	2	85

Navštěvuji zájmový kroužek	ANO	NE	celkem
děti 8-9 let	48	9	57
děti 12-13 let	75	10	85

Osobní spokojenost ve způsobu trávení VČ	ANO	NE	celkem
děti 8-9 let	53	4	57
děti 12-13 let	76	9	85

Co schází v trávení VČ s rodinou	více času pro sebe	více času rodičů	více zájmových kroužků	nic	žádná odpověď	celkem
děti 8-9 let	2	21	2	32	0	57
děti 12-13 let	21	11	5	47	1	85

Dovolená s rodiči	několikrát za rok	1x ročně	1x za několik let	nikdy	žádná odpověď	celkem
děti 8-9 let	22	18	7	9	1	57
děti 12-13 let	28	40	14	3	0	85

VČ strávený s rodinou	každý den aspoň chvilku	2 - 3x týdně	výjimečně	jen o víkendech a prázdninách	nikdy	celkem
děti 8-9 let	34	2	5	16		57
děti 12-13 let	62	10	5	7	1	85

S kým bych nejradyji trávil VČ	rodina	kamarádi, sám	celkem
děti 8-9 let	35	22	57
děti 12-13 let	26	59	85

Co dělám ve VČ, když nenavštěvuji zájmový kroužek	telefon, televize, počítač, tablet	telefon, televize, počítač, tablet + něco jiného	jen kamarádi	jen stolní hry, lego	ostatní	nic	žádná odpověď	celkem
děti 8-9 let	25	22	7	1	1	1		57
děti 12-13 let	27	52	3		2		1	85

Kdo rozhoduje o tvém VČ	dohoda mě a rodičů	jen rodiče	jen já sám	tety v DD	žádná odpověď	celkem
děti 8-9 let	27	16	12	1	1	57
děti 12-13 let	64	2	19			85

Dotazníkové šetření – porovnání dětí z úplných a neúplných rodin

	úplná	neúplná	dětský domov	celkem
celkový počet dětí	104	35	3	142
nenavštěvuje zájmový kroužek	1	16	2	19
schází ve VČ více času rodičů	10	22		32
schází ve VČ více času pro sebe	18	5		23
dovolená s rodiči několikrát za rok	47	3		50
dovolená s rodiči 1X za rok	52	6		58
dovolená s rodiči nikdy	0	12		12
trávení VČ společně s rodinou každý den aspoň chvíli	78	22		96
trávení VČ společně s rodinou výjimečně	1	9		10
činnosti ve VČ s rodinou pestřejší škála	88	8		96
činnosti ve VČ s rodinou jen nákupy, návštěvy	16	27		42
čas rodiče v práci do 10 hodin	145	6		151
čas rodiče v práci 12 a více hodin	29	63		92
jídlo v restauraci s rodiči příležitostně	82	6		88
jídlo v restauraci s rodiči vůbec	2	28		30
jídlo v restauraci často minimálně 1x za 14 dnů	20	1		21
rozhodování o VČ dohoda rodič x dítě	82	9		91
rozhodování o VČ jen rodič	15	3		18
rozhodování o VČ jen dítě	7	23	1	31

Příloha č. 3

Struktura Focus group

7 účastníků – moderátor, 3 členové úplné a 3 neúplné rodiny

Příprava:

Světlá, prostorná, příjemně vytopená místnost. Pohodlná křesílka a dostupný nápoj. Cca 15 minut trvající nezávazný, nenahrávaný hovor. Bavíme se o neformálních tématech týkajících se počasí, aktuální politické a pandemické situace.

Focus Group zahájím z pozice moderátora seznámením s tématem – ohniskem – Tráven volného času z pohledu rodinného prostředí a pravidly diskuse:

- Moderátor jsem já, řídím diskusi, ptám se a uděluji slovo jednotlivým účastníkům
- Nikdo druhému neskáče do řeči a nechá ho domluvit, na každého se dostane
- Prosím o otevřenost v komunikaci

Vyzývám ke klidu a spouštím nahrávací zařízení.

Diskuse:

Základní body a diskuse k nim:

Představení sebe a svého rodinného zázemí

Názor na význam rodinného prostředí úplné či neúplné rodiny

Aktivity dětí ve virtuálním světě a dohled rodičů nad nimi

Finanční náročnost volnočasových aktivit dětí

Spokojenost dětí s náplní volného času z pohledu rodičů

Rozhodování o volném čase a aktivity společného trávení volného času

Závěr:

Poděkování a rozloučení

Příloha č. 4

Kroky rámcové analýzy:

- Přepis rozhovoru
- Seznam témat a otázek

Příloha 4.1

MODERÁTOR:

Tak vás tady všechny vítám, jsem ráda že jste přišli. Doufám, že jste v pohodě a můžeme začít si volně povídat k tématu mojí bakalářky Trávení volného času dětí z pohledu rodinného prostředí. V tomhle rozhovoru jde o to, abych k dotazníkům, které mám od dětí vyplněné přidala názor vás rodičů a celé téma vyhodnotila pro účely té mojí práce. Tak začneme asi tím, že se každý představíte a něco o sobě řeknete. Pořád se budeme točit okolo tématu volný čas vašich dětí, jak je naplněn, jak je vašim rodinným zázemím ovlivněn atd.

Začneš třeba **Markéto..**

„Jasan. Je mi 47 let, od rozvodu, což je skoro 4 roky bydlím v Protivíně v bytě, a pracuju jako voják. Jsem sama se svými dvěma dětma. Synovi Jirkovi je 16 let a holce Terce v březnu bude 14 let. Manžel si našel jinou ženskou a ještě, když jsme byli manželé, tak si s ní pořídil dítě, teď už mají dvě. Cítím se na všechno sama, děti v pubertě, málo peněz, je to bída. Vůbec mě nerespektujou, dělají si, co chtějí. Snažím se s nima něco vyměřet, nějaký program nebo zábavu, nikam se mnou nechtějí. Bejvalej se téměř nestará, nezajímá. Teda jo, choděj k němu jednou za 14 dní na víkendy, ale jsou jen doma nebo u dědka, ale nic jim nekoupí, nikam nejedou. Kluk s ním opravuje auta v garáži a holka celý dny sedí se sluchátkama na hlavě u počítače, četuje a hraje hry. Já jí nikam nedostanu a bejvalej už vůbec ne. Hraje si teď na šťastnou rodinku a malejm dětem se věnuje tak, jako našim společněm nikdy“.

Proč myslíš, že děti s tebou nikam nechtějí?

„Nikdy neměli žádný kroužky. Na výlety ani dovolený jsme je nebrali, byli jsme pořád doma, bejvalej furt opravoval auta doma v garáži. Chodila jsem s nima občas jen sama, když byla třeba Mikulášská besídka nebo na návštěvy ke kamarádkám, kde si hráli s dětma. Asi jim chyběl režim, řád a povinnost. Teď už to nedoženu. Mají svoje počítače a kamarády a já jsem tu jen do počtu“.

Proč nechodili nebo nechodí děti na nějaký kroužek, nemají jinou aktivitu než virtuální?

„Nikdy nic samy nechtěli a já ani bejvalej jsme je k ničemu nenutili“.

Fajn díky. Verčo pokračuj prosím...

„Jmenuju se **Veronika**, jsem učitelka, sportovec a asi trochu blázen. Je mi 43 let. Byla jsem vdaná jen asi půl roku. Chtěla jsem děti, zamilovala se a pak jsem zjistila, že můj choť je alkoholik jak poleno. Ještě v těhotenství jsem od něj odešla. Mám smůlu na chlapi, všichni mě berou jako kamarádku, organizátorku, ale asi se mě bojí nebo co, za 13 let jsem žádné pořádné vztah neměla. Synovi Vašíkovi je 13 let, hraje fotbal a je v něm dobřej. Já chodím do několika prací, abychom s partou mohli jezdit na výlety, dovolený a prostě jsme žili. Jsem hodně aktivní člověk, nerada hnižu doma. Pořád se musí něco dít. S Vášou jezdím po fotbalech, mají pořád nějaký zápasy a turnaje. A když nic od fotbalu není, jedeme na lyže, na kola nebo kamkoliv na výlet. S Vaškovo třídou se pořádají mimoškolní výlety, sedla si tam dobrá parta dětí a rodičů. Zvládáme tak čtyři společný akce za rok – voda, běžky, cyklo a feratovej výlet. Paráda. Co se aktivit týká, klukovi nic nechybí, peníze vydělám, ale táta, toho zvlášť teď v pubertě postrádá.“

Chtěla bys se synem trávit více volného času?

„Myslím si, že se vždycky dohodneme, je už velkej, tak chce být i s kamarády, jezdí spolu na kole, choděj si kopat na hřiště. Věřím ale, že ho to se mnou ještě pořád baví. Ale kdoví, jak dlouho to bude trvat.“

Chodíte spolu někdy do restaurace?

„Snažím se, aby nikde nestrádal kvůli tomu, že má nepoužitelnýho tátu. Občas zajdem asi tak jako každě do mekáče nebo na oběd. Mám tři práce, peníze mi nechybí.“

Děkuju Verčo, pokračuj **Jirko**..

„Jsem Jirka, bydlím v Písku, je mi 41 let, jsem architekt. Mám tři děti 8,13, 15 let, skvělou ženu, máme se rádi a žijeme si v pohodě. Jasan, že byli sem tam krize, ale všechno jsme probrali a vždycky vyřešili. Co budeme dělat o víkendu na to sednem tak ve středu a dáme dětem návrh a při hlasování nadpoloviční většina vyhrává. Pořád něco děláme společně. V tejdnu chodí děti do hudebky a na pohybový kroužky. Pak se učí a mají volno. O víkendu jsme společně na návštěvách u příbuzných, protože moji i Dity (manželky) rodiče jsou daleko, jezdíme do Benešova a do Sušice. Nebo chodíme většinou pěšky na výlety nebo vlakem, máme rádi výstavy a galerie, zoo a různý atrakce pro děti jakou sou třeba naučný stezky, techmánie, venkovní hřiště. Nejsme žádný sportovci, spíš taky doma něco v garáži s klukama kutíme a opravujeme. Holka zase s mámou dost často peče.“

Myslíš, že dětem něco v trávení volného času chybí?

„Nevím, to se musíš zeptat jich. Ale asi ne. Snažíme se dost. Ale musím říct, že nás to baví a na nich vidím, že je taky.“

Vidíš nějaký problém v trávení volného času svých dětí?

„No to je právě to. Když jim my rodiče nevymyslíme nějaký program nebo nemají zrovna svoje kroužky, hodně často jdou k telefonu, počítači a další zájem moc nemají. Asi je to dobou a neuděláš s tím nic. Tak to aspoň časově omezujem, prostě jim telefony sbíráme.“

Super Jirko, **Mony** vem si slovo..

„Ahoj Monika, dělám u stařečků v Domě s pečovatelskou službou. Mám holku Natálku a kluka Ondřeje, 13 a 9 let. S dětma je to na palici, čistím jí v kapele, hrajeme něco jako irskej folk-punk. Jsem sice vdaná, ale jedeme si každé po svém. Manžel podniká, peníze mi dává, ale s dětma moc není. Přejde večer domů, nají se a kouká na televizi. O víkendu taky jezdí na montáže nebo pracuje. Rád se potápí, tak když má volno věnuje se svému koníčku, s dětmi čas moc netráví. Takže dost to u nás skřípe, ale co se dá dělat. Já to měnit nebudu. Už jsem si zvykla a děti asi taky. Každé má jeden kroužek za týden a jinak jsou doma, čekají na mě, až přijdu z práce. Pak jdeme ven, nebo hrajeme stolní hry, dohlížím na jejich úkoly a dělám večeři. O víkendech jezdím na chalupu a s dětma seču trávu, pěstujeme zeleninu a kytky.“

Kolik času děti tráví u televize, počítače nebo telefonu denně?

„No hodně. Asi tak čtyři pět hodin si myslím.“

Myslíš, že by děti chtěli, abyste trávili čas i s tátou společně?

„Myslím, že si už zvykli na to, jak to je. Ale u syna Ondry vidím, že tátu potřebuje a každou chvíli, když je doma na něm visí. „

Díky Mončo, pokračuj **Martino**

„Jmenuju se Martina, je mi 44 let, pracuju v recepci muzea času a zároveň jsem v invalidním důchodu, protože léta trpím Crohnovou chorobou střev. Původem jsem z Prahy, ale s manželem, se kterým jsem od svých 17 let jsme vždycky chtěli někam na samotu, tak jsme u tvrze Klokočín koupili barák a tam bydlíme. Chtěla jsem víc dětí, ale nebylo mi přáno. Před 12 lety zasáhla nemoc, byla jsem ráda, že jsem to vůbec přežila, tak jsem ráda, že se uměle, ale přece podařil aspoň jeden kousek. Klukovi bylo 8 let a jmenuje se Kuba. Žijeme si v poklidu, stranou od civilizace, pěstujeme si svoje ovoce, zeleninu a uznáváme spíš alternativnější způsob života. I ve výchově syna upřednostňujeme alternativu, chodí do školy waldorfský. Manžel je spolehlivá stálice, neměnila bych. Před kvantitou všeho jdeme za kvalitou, nepotřebujeme moc peněz, syn přehršle hraček, jde nám spíš o jeho pořádné a slušné vychování, o to, abychom kolem sebe měli pár lidí, se kterými máme vytvořený pěkný vztahy, abychom byli zdraví a měli se rádi. Klidně budem bydlet v polorozbořeným domě, hlavně, že tam budeme spolu rádi a šťastný.“

Fajn děkuju a ještě **Jani** na závěr ty..

„Bydlím v paneláku, mám slušnou práci ve státním sektoru. Holky 13 a 9 let jsou až na tu krutou pubertu v pohodě (smích). S námi tam bydlí i můj přítel, jsem s ním téměř od rozvodu 6. rok. I on má svoje děti, dva kluky. Jediný konflikty mezi námi jsou kvůli mejm nebo jeho dětem. Ale tak to asi bývá v těhle vztazích. Otec si holky bere 1x za 14 dní a nějak s nima funguje. Je mi to jedno. Já mám volno a užívám si ho. Celkově se snažím dětem do jejich plánů moc nezasahovat, myslím, že mají dost široké hranice. Kroužky moc nemají, ale chodějí se svýma kamarádama ven, různě se toulaj po městě, ale jsme domluvený, že mladší je vždycky v sedm a starší v osm doma. Společně občas jedeme do Budějic nebo do Prahy po nákupech, v létě s kamarádka s dětma jezdíme na Slapy na týdenní dovolenou. Jinak víkendy zajdem za matkou a žádný velký plány nemáme. Potřebuju odpočinout, koukám se na televizi nebo jdu ke kamarádce na víno nebo naše parta pořád něco slaví, tak paříme. Děti zůstávají doma samy nebo si přivedou kamarády, který tam přespěj s nima.“

MODERÁTOR:

„Všem děkuju za informace o sobě a svých rodinných poměrech. A teď bych ráda zahájila diskusi. Vždycky položím nějakou otázku a postupně bez překřikování a skákání do řeči se mohou k tématu zapojit příspěvkem všichni“.

MODERÁTOR:

Myslíš, že je důležitá rodina úplná nebo neúplná pro to, jak dítě tráví volný čas? Je tím míněno, zda je mezi tím rozdíl?

Verčo ty chceš? Tak můžeš mluvit..

VE: Myslím si, že v úplný rodině, kde jsou všechny články, máma, táta i děti je to o hodně jednodušší. Všechny role se rozdělí a nevisí všechno jenom na jednom krku. Ale když už se v takový situaci nacházíš, myslím v tý neúplný rodině, jako já a syn, tak se snažíš, jako já, abys tu úplnost dohnal a to dítě to co nejmíň pocítilo. JA: Já třeba ale nic dohánět nechci. Zkrátka je to tak, jak je to a nedá se nic dělat. Nezblázním se kvůli dětem, potřebuju odpočívat a nebudu se stresovat kvůli tomu, aby děti ve volným čase měli zážitky. Mimo to si myslím, že už jsou velký a musí se zabavit samy a ne čekat, co máma vymyslí, naplánuje a zaplatí. Na kroužky chodit nechtěj, baví je parta, tak ať si to užívaj. Je to normální. A já mám aspoň klid.

VE: Mně to za to stojí věnovat se svému dítěti.

JA: Vždyť já kolem nich taky lítám, pořád vařim, uklízim, co peněz všechno stojí.

Jl: Já ale třeba vidím v těch partách velký riziko. Vůbec totiž nevíš, co se tam děje? Nebo víš? Co dělají, jak se baví a s kým se vůbec baví? My s ženou to nenápadně ale pořád kontrolujem, je to supervize na dálku, ale podle mě je dneska nezbytná.

JA: Jsou tam jen s dětma ze školy, s těma, který znám. Teda to mi aspoň říkaj. Tak snad v pohodě. Sama bych nesnesla, kdyby mě někdo kontroloval, tak to nedělám ani jim.

Jl: No, ale to může bejt otázka času, třeba v 17 letech už to bude parta, kterou znát nebudeš a tam se roděj problémy. Máme v našem občanském sdružení Strom setkávání různý přednášky na tohle téma a někdy je to fakt o průser – drogy, sprejeři, výtržnictví a tak.

JA: No nevím.

MARK: Já si myslim, že úplná rodina určitě líp funguje. Ale v tý neúplný i kdybych se zbláznila, prostě to nezvládám. Děti mě mají na háku, nikam je nedostanu, nemají o nic se mnou zájem. Zajímají je jen ty jejich online hry a aktivity. Vždycky jsem chtěla zachovat tu kompletní rodinu, snažila jsem se, ale chlap si našel jinou a můžeš dělat, co chceš. Moje máma se s tátou rozvedla, když jsem byla malá, pak jsem měla otčíma. S ním měli letitej fajn vztah, to byl můj vzor. Ale nevyšlo mi to.

MO: Buď v klidu. My jsme úplná rodina, ale otec si jede po svý lajně, takže je to skoro stejný jako u tebe. Všechno mám na hřbetě já. A taky už nejsem nejmladší a nemám sílu je pořád moderovat a vodit za ručičku. Mám pod kontrolou, kde jsou, s kým jsou, když nejsem doma. A pak, když doma jsem tak se jim věnuju. Hrajeme hry, povídáme si, ale dělají si i svoje věci, i ty hry na počítači. Je to součást dnešní doby, tak jim to nebudu zakazovat ne?

Jl: To určitě ne, ale hlídat co tam dělaj je podle mě důležitý...

MODERÁTOR: A víš o čem ty hry a aktivity ve virtuálním světě jsou? S kým tam mluví a je to pro jejich věk vůbec vhodný?

MARK: Nemám ánunk. Vůbec. Jsem mimo.

MO: To jsme dvě. Buď je vyženu ven, nebo mastěj hry. Ale jaký? Netuším.

VE: A proto já chci mít kluka pod kontrolou. Kolikrát se mi nechce, ale dělám všechno pro to, abych nějakou akci vymyslela – kolo, lyže nebo vejšlap. Právě nechci, aby se jen tak plácal po městě a nudil se. Pak někdo z tý party zákonitě vymyslí nějakou kravinu a hrozí problém. Teda tak to vidim já.

MART: Naše výchova je i o práci. Máme barák a kolem baráku se zkrátka maká. Kluk má každodenní povinnosti. Chodí do dílny pomáhat tátovi, seče trávu na zahradě a prostě dělá, co je potřeba. A co se týká telefonu, ten má, samozřejmě, ale regulujeme to aplikací Family link. Má to od nás omezený na 2 hodiny denně a pak se mu to zablokuje. Stejně nemá víc času. Svoje školní povinnosti, domácí povinnosti, kroužky a je večer.

Jl: Jiná šance není. Máme to taky. Jinak by na tom viseli pořád. Po omezenou dobu vím kde se nachází, co sleduje a s kým tam je. Já bych se holky fakt bál nějaký kyberšikany nebo závislosti na telefonu, kdybych to neměl pod kontrolou. Dost se divím, že vás to nezajímá.

MARK: Ale zajímavá. Prostě jsem to asi nezvládla. V době, když jsem se rozváděla jsem tyhle věci nedělala, protože jsem nechtěla vypadat jako špatná matka proti otci, kterej se předváděl, co dřív dětem koupit. No a teď už to nedoženu, prošvihla jsem to. Ale věřím i když mě štvou, že nějak snad normálně vyrostou.

JA: Taky nemám telefony pod kontrolou. Myslím si, že na tom jedou i v noci, bůh ví, kolik času spí. Ale neřeším to. Vyrostly jsme my, oni to zvládnou taky.

Jl: No, ale za nás nebyly takový nástrahy. Já bych se bál to pustit úplně na volno. My stejně jako Veronika pořád něco plánujeme, společný aktivity, nebo aktivity našich dětí s jejich vrstevníky. Někdy je to vyčerpávající a únavný, ale jsem přesvědčeněj, že je to tak dobře.

MODERÁTOR: Proč?

Jl: Myslím, že všichni v rodině jsme rádi spolu a rádi trávíme společně čas. Někdy to úplně cítím a tam je ten pěkněj pocit, že to co děláš, má smysl. No a taky ty rizika tý dnešní doby, těch nástrah světa. Je toho plno. Není to o tom držet děti v izolaci, naše se normálně samy po městě pohybujou, choděj na svoje kroužky a s kamarádama ze třídy. Všechno má ale svoje hranice. Doma se zkrátka učí, pomáhaj v domácnosti, sednem ke stolu a mluvíme o tom, jak jsme prožili den, čteme si večer společně příběhy třeba.

MARK: To u nás se vrátěj ze školy. Jen pozdravěj a na otázku „Jak bylo?“ se pokaždý dozvím „dobrý“, většinou nic víc. A něco společnýho nehrozí.

VE: Já se od dětství s klukem snažím mluvit, být mu blíž, vždyť vzájemně nikoho jinýho nemáme. Teda jo, mám mamku a ségru a Váša tetu a babičku, ale v rodině jsme dva. Musím ale říct, že když někam sám odjede, zavolá mi to, když na místo dorazí, ozve se, když něco chce zeptá se, komunikace funguje. Jsem spokojená. Jasně je mu 13 let, ale myslim, že když to má takhle fixlý, že mu to vydrží. Snad..

MODERÁTOR: Co finančně jak to zvládáte ty kroužky, dovolený, aktivity?

VE: Mám tři práce, abych to dala. A zatím dávám.

MARK: Neustále prosím bejvalýho, aby přispěl, nechci to táhnout jen sama. Někdy je to o nervy, ale většinou z něj něco vymáčknu. Jinak do více prací chodit nebudu, nejsem blázen.

JA: Je to mazec, bejvalej má novou rodinu a dávat moc nechce. A v tomhle věku ty děti stojěj hodně peněz, teď bude lyžák, před tím adapták a v červnu školní výlet. Nic není levný, ale nějak to zvládám.

Jl: My jsme v pohodě

MO: Peněz máme dost, ale táta dětem chybí. Má peníze jako prioritu a já to mám zase jinak. Radši bych, kdyby se víc věnoval dětem a peněz přines míň...

MART: Moc peněz nemáme, ale žijeme skromně, stavíme na jiných věcech, než jsou drahý kroužky. Někdy míň je víc. Náš kluk nehraje hokej, kterej stojí tisíce ročně, ale jezdí na kole. Počáteční investice do kola, dresu a helmy a teď už nic. A navíc je v přírodě. Dovolena každéj rok u moře být nemusí, jezdíme po hradech a zámcích v Česku a hledáme kešky.

MODERÁTOR: Jsou Vaše děti spokojené s tím, jak tráví volný čas?

VE: Já jsem přesvědčená, že jo. Váša má svůj milovanej fotbal a plno aktivit s naší partou.

MARK: To fakt nevim. Když nabídnu něco jinýho než virtuální svět, brání se, tak asi spokojený jsou.

Jl: Snažíme se je poslouchat. Hodně spolu mluvíme o tom, co chtějí dělat, co si přejou. Věřím, že všechny trable by řešli a řešili bysme je společně. Myslím, že spokojené jsou.

MO: Oba si často stěžujou na nudu. Nemají koníčky, jsou dost často jen doma. Náplň si musí ale najít samy.

JA: Nevím. Když přijdu z práce, věčně doma nejsou. Tak snad dělají to, co je baví ke svojí spokojenosti. Tak to vidím já.

MART: Myslím, že Kuba spokojenej je. Kdyby nebyl, řekl by to.

MODERÁTOR: Kdo rozhoduje o volném čase vašich dětí? A druhá otázka. Jak trávíte společně s dětmi čas?

VE: Společně se dohodneme. Váša něco navrhne a já se k tomu vyjádřím nebo opačně. V týdnu popovídáme, to moc času není. Ale víkendy a prázdniny máme vždycky nějaký plány, většinou sportovní, kolo, běžky a tak.

MART: Asi tak. Domluvíme se společně. Sednem ke stolu a plánujem den, víkend a týden. Každý řekne, co chce a vyladíme to tak, aby to bylo fajn pro všechny. Třeba teď já jsem v sobotu byla na kurzu psaní na stroji, manžel v neděli byl na oslavě narozenin a Kuba s radostí odjel na víkend za dědou něco kutit. A v neděli večer jsme byli všichni spokojení.

Jl: Ve středu plánujeme, co na víkend. Každý se podílí, vymýšlí a navrhuje. Žádný sólisti u nás nejsou, prioritou je trávení volného času společně. Dohodnem se vždycky, někdy to třeba dře, ale všichni ví, že většina zvítězí.

MO: Dost nechávám rozhodovat děti o tom co chtějí nebo nechtějí. Svůj nápad mi řeknou a já ho buď schválím nebo ne. Třeba na začátku školního roku oba přišli, že chtějí chodit na Capoeiru, to je brazilskej tanec spojenej s bojovým uměním. Líbil se mi jejich nápad, tak začli chodit. Dlouho jim to ale nevydrželo, asi dva měsíce. A teď zas nedělají nic. Jinak když mám čas jsem s nima. Dost spolu mluvíme a víkendy jsme většinou na chalupě. Máme tam různý obecní akce

jako je halloween, velikonoční trhy a tak. Pomáhají kolem chalupy, nosí dřevo, v kuchyni při vaření a běhají s kamarádama po vsi.

JA: Děti si dělají ve svém volném čase to, co chtějí. V podstatě si ho samy řídí, mě to jen oznámí a pokud to má hlavu a patu nechám je. I já mám svůj program, takže mi to nevadí. Společně jezdíme jen po nákupech a o prázdninách na dovolenou. Jinak se každý věnuje aktivitám svým.

MARK: Jak jsem už říkala, děti si dělají, co chtějí. Nemám šanci s tím něco udělat. Společně není skoro nic. Ani o dovolenou nestojí a na drahou zahraniční nemám prachy. Tam by asi jeli.

MODERÁTOR: Všem děkuji za odpovědi. Na závěr bych vás poprosila o nějaké shrnutí toho, co jsme si tady řekli. Zkuste zase ten volný čas vašich dětí vztáhnout k té vaší rodinné situaci, jak to vidíte, jak to cítíte? Dáme si chvilku prostor na rozmyšlení a kdo bude chtít začne...

VE: Já začnu. Kompletní rodina, táta, máma a děti je určitě nejvíc, ale pokud to z nějakýho důvodu nejde nebo není, musíš se k tomu postavit čelem. Na klukovi mi záleží, nechci, aby rostl jako dříví v lese, proto se mu věnuju. Určitě mu vzor chlapa chybí, nemá ani tátu, ani dědu, ale tam kde můžu to zalepím. Jeho volnej čas je pestřej, pořád něco děláme, myslím, že v této oblasti určitě nestrádá.

Jl: Verčo, klobouk dolů. Víím, jak je to náročný, a to jsme na to dva. Máme to doma v pohodě, ale všechno s dětma zorganizovat a plánovat není žádná sranda i když se s Ditou dobře doplňujeme. Myslím, že úplná rodina je přístav, kde se děti cítí bezpečně a je to základ. A když to v tý rodině funguje i na úrovni dobrý komunikace a spolupráce, tak je to fajn. Snad nám to vydrží a budeme takhle fungovat pořád. Jasně není to zadarmo a samo to nejde. Musí oba rodiče chtít a zainterosovat do toho ty děti, aby to přijali za svý. Pak i ten jejich volnej čas má pro ně samotný smysl, když se na tom samy podílí.

MO: Úplná rodina, která moc nefunguje je jako by nebyla. Je to škoda. Léta mě to mrzelo, ale víím, že to manžel jinak neumí. Tak jsme si našli každej svou parketu a žijeme tak, jak žijeme. Dětem aktivity s tátou často chybí, zvláště Ondrovi, ale nedá se nic dělat. Dělán, co umím a můžu. Zároveň to ale nehrotím, ještě se starám o stárnoucí mamku, tak ani nemůžu lítat jenom kolem dětí. Spíš je učím samostatnosti.

MART: Určitě má rodinná situace velkej vliv na volnej čas dětí. Když se o děti nikdo nezajímá, je to na nich znát. Když jsou vedený k nějakýmu řádu, povinnostem a zároveň odpovědnosti a samostatnosti je to výchova. Ale to je každýho věc. Je to o tom ukrojit kus ze sebe a dát to tomu dítěti. Chápu, že když energie není a není z čeho krájet je to těžký. Ale to dětství se už nevrátí, tak je třeba vymrštít se teď a dát co můžem.

JA: Babička i máma byli rozvedený a chlapi příliš nepotřebovali. Děti vychovaly a vyrostly v normální lidi. Tak se nebojim, že bych to neměla zvládnout já. Puberta je náročná, ale ta jednou

skončí. Tátu holky mají, ten se jim věnuje ve vyhrazených dnech, tak to vidí i z jiného pohledu než jen ode mě. Život je třeba žít a užít a nepřehánět to s péčí. To si myslím já.

MARK: Vidím kolem sebe fungující vztahy i rodiny. A věřte nebo ne, fakt jim závidím. A fakt je mi líto, že jsme to s bývalým nedali. Myslím, že je to důležitý, když všichni drží pospolu a pracujou na společných věcech. Když se to pak rozpadne, je to smutný. Děti se plácají a já se cítím jako kůl v plotě. Jejich volnej čas za každého počasí u počítače se mi nelíbí, ale neudělám s tím nic. Na kolo, lyže ani jen tak ven se psem je nevytáhnu. Tak chodím sama do přírody i do společnosti a oni jsou doma. Nejvíc mě ale mrzí, že právě proto, že to správný doma nevidí si nebudou umět ve svém životě poradit. Že nebudou vědět, jak ten pořádný vztah a rodina má vypadat. Ten vzor tam chybí. Nezlobte se, ale mám dost.

MODERÁTOR: Markét nebreč. To nebylo cílem.

Všem vám děkuji, že jste byli upřímní a poskytli jste mi informace pro účely mé bakalářské práce. Velmi si cením otevřenosti vašich názorů a předestřených životních zkušeností.

Příloha 4.2

Témata	Otázky	Účastníci rozhovoru	Rodinné zázemí	Vzdělání
<p>Názor rodičů na důležitost vyrůstání dítěte v úplné či neúplné rodině.</p> <p>Rozsah trávení volného času rodičů s dětmi a jakými aktivitami je naplněn.</p> <p>Spokojenost dětí s obsahem volného času a rozdávání o něm.</p> <p>Děti a jejich volný čas, kroužky i virtuální svět.</p>	<p>Je důležité rodinné zázemí pro volný čas dětí?</p>	Jana	Neúplné rodina	SOU
	<p>Jak finančně zvládáte volnočasové aktivity svých dětí?</p>	Jirka	Úplná rodina	VŠ
	<p>Jsou vaše děti spokojené s tím, jak tráví volný čas?</p>	Markéta	Neúplné rodina	SOU
	<p>Kdo rozhoduje o volném čase vašich dětí?</p>	Martina	Úplná rodina	SŠ
	<p>Jaké aktivity děláte společně se svými dětmi ve volném čase?</p>	Monika	Úplná rodina	SŠ
	<p>Ovlivňuje rodinná situace volný čas vašich dětí?</p> <p>Zajímáte se o aktivity svých dětí ve volném čase?</p>	Veronika	Neúplné rodina	VŠ